הלכה · משנה תורה · מפרשים · צפנת פענח · ספר הפלאה

צפנת פענח על משנה תורה, הלכות שבועות

רבי יוסף רוזין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

צפנת פענח על משנה תורה, הלכות שבועות

רבי יוסף רוזין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/צפנת-פענח-על-משנה-תורה-הלכות-שבועות/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה ב 5
הלכה ז 6
הלכה ח 6
הלכה ט 6
פרק ב 7
הלכה א 7
הלכה ב 7
הלכה ה 8
הלכה יב 9
הלכה יג 9
הלכה יז 10
פרק ג 10
הלכה ה 10
הלכה ו 10
הלכה ז 11
הלכה יא 11
פרק ד 12
הלכה א 12
הלכה ה 12
הלכה י 13
הלכה יז 13
פרק ה 13
הלכה א 13
הלכה ד 14
הלכה ט 15
הלכה טו 15
הלכה יט 17
הלכה כ 17
הלכה כב 18
פרק ו 18
הלכה א 18
הלכה ג 21
הלכה ה 22
הלכה ו 23
הלכה ח 23
הלכה יב 24
הלכה טו 24
פרק ז 25
הלכה ב 25
הלכה ה 26
הלכה ו 26
הלכה ח 26
הלכה יד 26
הלכה טו 26
הלכה טז 27
פרק ט 27
הלכה ב 27
הלכה ו 28
הלכה ט 28
הלכה י 29
הלכה יב 33
הלכה יד 34
פרק י 34
הלכה א 34
הלכה ו 34
הלכה טו 37
הלכה טז 38
פרק יא 39
הלכה א 39
הלכה ג 40
הלכה ח 40

הלכה טו 42
פרק יב 42
הלכה א 42
הלכה ג 43
הלכה ו 45
הלכה ז 45
הלכה ח 46
הלכה י 46
הלכה יא 46
הלכה יב 47

פרק א

הלכה ב

ואין שבועות כו'. הנה מלשון רבינו משמע דאף דאנן קיי"ל כרב גבי להבא דלא בעי אך זה הוי דבר שאפשר שיהיה רק אינו בידו או מחמת איסור ובאמת הירוש' שם פ"ג ה"ו ס"ל דע"י איסור הוי כמו בידו ומקרי איתא בלהבא ואף דאז לא הוי שבועת ביטוי רק שבועת שוא וע"ש בירושלמי בסוף ה"ט גבי עדות ועיין בהך דגיטין דף פ"ד ע"א בהך מחלוקת דאביי ורבא גבי אפשר דלקיא ואכלה אך הגמ' דילן לא ס"ל כן. והנה בגמ' דילן גבי לא הנחתי תפילין נקט למלקות וגבי על עמוד של אבן כו' נקט לא ניכר כו' שקר ומשמע כך דהנה עיין לקמן בפ"ב ה"ב דהוה מחלוקת בין רבינו והראב"ד אם גבי מלקות בעי שם דוקא ע"ש בהשגות מחמת הך דלא תשא. ועיין בתו"כ פ' קדושים פ"ב דמרבה שם גבי כינוים ע"ש ובר"ן ובתוס' ישנים ריש פ"א דנדרים. אך באמת כך דהיכא דהלאו הוא משום הך דלא תשא או לא תשבע אז בעי דוקא שם אבל בלאו דלא יחל אז די אף בכינוי. או י"ל כשיטת הראשונים דאף בלא כינוי ג"כ. וא"כ כך דמלתא דשייך בה גדר קיום דעכ"פ השבועה מיהא חל יש בו מלקות אף בלא שם וכינוי אף לשמואל. אבל דבר שא"א שיהיה זה או אינו כלל בגדר שבועה ואינו חייב רק אם הזכיר שם לכו"ע. וכה"ג סבירא ליה לרבינו בהלכות יסודי התורה גבי נביא השקר וכמש"כ שם. ומה דאמר בגמ' גבי שבועות העדות עיין מש"כ בזה לקמן פ"ט ה' י"ד ועיין רש"י פסחים דף ס"ג ע"ב ד"ה פטור וסנהדרין כ"ז ע"א ד"ה שבועת שוא מה דמחלק שם בין שוא לשקר דאם אמר על עמוד של אבן שהוא זהב דזה הוה שקר וצ"ל כך דעיין לקמן בהל' ד' מה שהשיג הר"א ז"ל על רבינו מה שלא הביא הך דניכר לג' בני אדם דהוה רבים כמבואר בגטין דף מ"ו ע"א ובירושלמי דגטין פ"ה על משנה דחטאת הגזולה כו' ע"ש. ועיין בירושלמי כאן פ"ג דהוה מחלוקת דר"י ור"א אם צריך דוקא ג' בני אדם או אחד בסוף העולם ג"כ וגם נ"מ אם הוא עצמו ג"כ מצטרף להידיעה שיהיה ידוע לג' בני אדם ע"ש בירושלמי. ועיין בהך דפסחים דף פ"א ע"ב גבי טומאת התהום ובהך דשבת ק"ל ע"א דדי שהוא עצמו יצטרף עם אחר לדבר דלא בעי רק גילוי מלתא ע"ש וא"כ לפ"ז גבי עדות היכא דאמר דאינו יודע וע"כ יש עוד שנים שיודעים דבר זה כמו הלוה והמלוה ועד הב' וא"כ הוה בגדר שוא וזהו כוונת אביי בהך דשבועות דף כ"ה ע"ב דליתא בכלל שאינו יודע וע"ש בבהמ"א ובמ"ה ובזה א"ש. אך כל זה אם נימא דידיעת הבעל דבר ג"כ מקרי ידיעה. ועי' בהך דכריתות דף כ"ו ע"א גבי הרוג וסוטה דהוה מחלוקת דאביי ורבא אם ידיעת הבעל דבר הוה בגדר ידיעה ואזלי לשיטתייהו מכות דף ו' ע"א גבי הרוג מציל ועיין במה דפליגי

רבינו והראב"ד ז"ל בהל' נזירות פ"ו הי"ח גבי טומאת התהום אם שייך גבי הרוג ע"ש ולכך ס"ל לאביי ג"כ דגבי שבועת העדות לא שייך אינו יודע. אך כל זה אם נימא דלא בעי שיהא ניכר בגוף הדבר שזה שוא וכדעת הראב"ד אבל רבינו ז"ל לא סבירא ליה כן רק דצריך שיהא ניכר בגוף הדבר שאינו כך ועיין בתוספתא כאן פ"ד דשבועת שוא אינו נוהג רק בדבר שיש בו ממש ע"ש. והוא ג"כ משום זה וא"כ מה דאמר על האבן שהוא זהב ר"ל שאומר כך בשבועתו שהאבן הוא זהב. ולכך לא הוצרך רבינו להביא הך דניכר. ורש"י בסנהדרין ר"ל כגון שאומר על דבר זה והשליכי לים וכעין דאמר בירוש' הנ"ל:

הלכה ז

או שלא יטעם כו'. עי' יבמות דף קכ"א ע"ב דג' ימים יוכל להיות דלא יאכל ועי' בר"ן סוף פ"א דראש השנה דלא סבירא ליה כן. ועי' ביבמות דף ע"א ע"ב דמוכח שם דז' ימים אי אפשר שלא יאכל ע"ש בתוס':

הלכה ח

ואם נשבע כו'. ועל זה נאמר כו'. עיין בהך דב"ק דף ק"ה ע"ב דגם הך לאו דלא תכחשו קאי אנשבע ע"ש והנה בזה י"ל דלכך נקט הגמ' כאן דף ל"ז הזיד בשבועת הפקדון ולא קאמר בשבועת העדות ע"ש ברש"י ותוס'. משום דאף דבמכות דף י"ג ע"ב הוה מחלוקת אם קרבן בעי אזהרה. ועיין בתוס' דף ק"ה ע"ב בב"ק ושבועות דף י"ח ע"ב ד"ה ל"ת ובהך דסנהדרין דף ס"ה ע"א גבי הך דר"י ור"ל ותוס' זבחים דף ק"ו ע"א וכ"מ. מ"מ גבי שבועה דליכא כרת בעי אזהרה לקרבן כעין דס"ל לאביי בשבת דף ס"ט. א"כ א"א לחייב מאזהרה אחת קרבן ומלקות וכעין דמבואר בכ"מ. אך גבי שבועת הפקדון יש גם הך לאו דלא תשקרו ולכך ס"ד דחייב גם מלקות ויהיה נ"מ למושבע מפי אחרים דאז לא שייך הך לאו. ועיין תוס' שבועות דף כ"ה ע"ב ד"ה לחייבו ושם דף ל"ד ע"ב בתוס' ד"ה פקדון. ועיין בירושלמי כאן פ"ה ה"ג מה דאמר שם יכול אף בשבועת הפקדון לא נעשה כו'. ובתוספתא כאן פ"ד ור"ל דיהיה נ"מ להך לאו דלא תשבעו ולענין מלקות:

הלכה ט

ומה הוא כו'. לחייב שוגג כמזיד. ועי' בהל' י"ב. אך באמת כך דהנה לפי המבו' בהך דמנחות דע"ד ע"א מוכח דבשבוע' העדות גם במזיד מביא קרבן מדצריך קרא דוהיתה לכהן כו' דקמ"ל דכהן ג"כ יכול להקריב הקרבן אף שהוא מזיד. והא דבשבועות דף ל"ד ע"ב פריך מ"ש עדות מפקדון. משום דקאי שם לר"ש ור"ש לשיטתיה במנחות שם דמצריך לקרא למנחת כהנים נקמצת ע"ש וא"ש. ועיין מש"כ רבינו לקמן פ"ט הי"ד דאינו חייב מלקות בשבועת העדות ג"כ מהך מיעוט דלאחת ואף דבאמת הוא אזהרה אחת

מהך דלא תשבעו. ועיין מש"כ בפ"ז ה"ח דבשבועת הפקדון אינו לוקה והוא מהך דדף ל"ז ע"א. אף דיש בו עוד לאו כמש"כ. ונ"מ לענין קרקע וקנס גבי שבועת הפקדון אם חייב מלקות עיין בירושלמי ולגבי שבועת העדות חייב כמש"כ רבינו שם. ועיין בירושלמי דבעי גבי קרוב אם יש בו לאו גבי שבועת העדות:

פרק ב

הלכה א

שכל העונה כו' או האומר. והנה אם לא ענה רק הרכין בראשו אם זה הוה כמו הסכם או כמו קבלה. עיין בדברי הרי"ף ז"ל כאן פ"ד על הך דדף ל"ה ע"א דגרס שם לא צריכא דמחווי עלייהו ע"ש. משמע דכל היכא דלא אמר בדבור לא מהני. ועיין בהך דבכורות דף נ"ט ע"א גבי מעשר בהמה דמשמע שם דמהני זה. ועיין בהך דכתובות דף ל"ג ע"א ותוס' סנהדרין דף פ"ו ע"ב גבי רמיזה מה דמחלקו שם בין דיני ממונות לדיני נפשות. ועיין בהך דהוריות דף ג' ע"ב דמוכח שם דהרכנה הוה הסכם וכמו שגם הוא הורה. ועיין בירושלמי פ"ז דגטין דהרכנת הראש הוה כמו שמיעת קול ע"ש ובפ"ג דר"ה דאמר שם דמהני הרכנת הראש לגבי קבלת עדים ששמעו שקדשו החדש. אך מ"מ כאן י"ל דנ"מ לשיטת הראב"ד כאן וכן לשיטת רבינו דלענין מלקות או קרבן בעי שם או כינוי. דמ"מ בהך הרכנה לא הוציא מפיו זה. וזהו מה דרוצה לומר שמואל כמוציא שבועה מפיו דמי ר"ל כמו שהוא אמר. לא כמו שהסכים. ועיין בהך דסנהדרין דף פ"א ע"ב גבי התרה בו והרכין ראשו דמ"מ לא הוה כמו התיר עצמו למיתה ע"ש ברש"י. ועיין רש"י כאן דף ל"ו ע"א ד"ה ואמרה ודברי הירוש' סוטה פ"ז ה"א בהך מחלוקת דר"י דאם אינה מבינה לא מהני אמן ע"ש. ועיין בירוש' נזיר פ"ד ה"ב מה דבעי גבי הסכם דואני אם הוה כמו שרוצה זה או רק כמסכים לזה ע"ש:

הלכה ב

כיצד כגון שאמר באלה כו'. עיין בהך דגטין דף ל"ה ע"א גבי יהנה סם המות. ועיין בדברי התוס' כאן דף ל"ו ע"א בד"ה יככה ובע"ב בד"ה ה"ג מבואר שם דמפרשי דהך דפליגי במשנה גבי המקלל בכולם קאי אשבועת העדות. דבאלה דוקא צריך שם ולא די בכינוי. וכן מוכרח בירוש' דס"ל דזה קאי אשבועת העדות. ועיין בתוספתא פ"ג דהוה מחלוקת דר"י ור"ש אם אלה הוה קללה או שבועה ע"ש. אך רבינו ס"ל בפ' כ"ו מהל' סנהדרין ה"ד דזה קאי על מקלל חבירו ע"ש וע"ש בהשגות דס"ל דאינו לוקה רק בשם המיוחד והוא מהך דאמר בירוש' בסוף פ"ג דכאן דהוא חד לאו עם נשבע לשקר והר"א

ז"ל לשיטתיה דכמו דס"ל כאן דעל מלקות צריך שם המיוחד ה"נ גבי מקלל חבירו. ועיין בהך דתמורה דף ג' ע"ב דמוכח שם דהוה גם מוציא ש"ש לבטלה וכשיטת הראב"ד ע"ש. ועיין במה דפליגי בהל' ע"ז פ"ב גבי מגדף ובמש"כ רבינו בהל' ממרים פ"ה ה"ב דאם קללם בכינוי לוקה ור"ל הני כינויים כעין רחום וחנון ע"ש ומשום דמפרש להמשנה דשבועות דהמקלל עצמו כו' ר"ל ללקות. ורישא דר"מ ורבנן קאי על מגדף ועל שם שבו גידף. וכן הדין לגבי מקלל אביו ואמו. דכינוי שאינו נמחק חייב סקילה וכינוי הנמחק חייב מלקות. ועיין מש"כ התוס' שבועות דף מ"ו ע"ב ד"ה אבל דגרסי גבי שבועת ביטוי מפקי ש"ש לבטלה ע"ש:

הלכה ה

כגון שהיו כו'. מוכח מדברי רבינו דלא כמש"כ התו"י נדרים דאף אם אינו מבין הלשון מ"מ הוה נדר כיון שהחכמים אמרו זה. ועיין תוס' ב"ב דף קס"ד ע"ב גבי דיגון ע"ש דכתבו ג"כ כן. ועיין בירוש' רפ"א דנזיר ונדרים דמבואר שם להיפך משיטת רבינו דאף במקומות אחרים הוה נזיר. אך י"ל דזה הוה כמ"ד לשון שבדו וגם י"ל דזה תליא בהך מחלוקת דידים שאינם מוכיחות ועיין תוס' קידושין דף ו' ע"א ד"ה לא יהא דגבי הני לשונות אף אם אינו מבין מ"מ כיון שמכוין לקדושין הוה קידושין ע"ש ועיין בהך דזבחים דף מ"ו ע"ב גבי הך דר"י משום תנאי ב"ד ע"ש ובמס' טבול יום סוף פ"ד ובירוש' פ"ה דדמאי ה"ב בסומך על תנאי ב"ד וכו' אך כאן כיון דכתיב כי יפליא לא מהני זה. ועי' בהך דנזיר דף ס"ב ע"א מה דמחלק שם בין ישראל לב"נ גבי מופלא דאם אינו יודע להפלות גבי עכו"ם לא הוה נדר וגבי ישראל הוה נדר כיון דגדול הוא וכמש"כ רש"י בנדה דף מ"ה ע"ב. אך זה רק בלשון תורה אבל לא בלשון אחר. ועיין לקמן בהל' נזירות פ"א ה"ה דבנזירות לא בעי דבר שמשמעו אצל כל העולם ומחלק בין נזירות לשאר נדרים משום דהוה גדר נדרי הקדש. וכן מבואר בירוש' שם דנזירות שאני וזה ג"כ מה דר"ל הגמ' בנזיר דף ס"ב גבי כי יפליא לאתויי ידים שאינם מוכיחות ור"ל כה"ג וגרס שם הניחא למ"ד לא הוי ידים בכ"מ ולכך גבי נזירות צריך קרא יתירא. אך מ"מ צריך להבין מה שהוא אומר. ומה דאמר שם גבי כינוין דרק במקומות העלגים ר"ל כדאמר בירוש' שם דאומר אם הדין שזה הלשון תופס נזירות אהיה נזיר ואם לא לא. משא"כ כאן גבי שבועות ונדרים דלא מהני זה. והנה מלשון רבינו כאן משמע דרק אם משנים לשון ארמי בזה מהני ולא שאר לשונות. דשוב הוה כמו כינויי כינוין. ועיין בהך דנדרים דף כ"ב ע"ב גבי הך דאם נדרת במוהי ובהך דב"מ דף פ"ה ע"א מומא כו'. ובאמת בדברי ספר המצות לרבינו נראה דר"ל כמו דנשבע במשה. עיין במ"ע ז' ובדברי ירוש' נדרים פ"א על הך דבמוהי הובא בר"ן דף

י'. אך לא ר"ל בשבועה שנשבע כו' רק בנבואת משה וכעין מ"ש רבינו לקמן פי"ב ה"ד לחלק בין תורה לכתבי הקדש. וזהו משום דשבועה הוה כנשבע במלך עצמו כמבואר בספרי פ' מטות וזהו נבואת משה. ועיין בתוספתא ספ"ב דשבועות דגבי שבועת העדות לא מהני בתורה ע"ש:

[השמטה **במש"כ שם גבי אם אינו מבין מה שאומר. ע'** בתוספתא ספ"א דנדרים דאם אמר דאינו יודע מה זה נדר רק שראה שחביריו נודרים כך הוי נדר וצ"ל דמיירי שאמר בלשון תורה וכמש"כ שם: ע"כ השמטה]

הלכה יב

או שקבל עליו התראה כו'. עיין בירושלמי נזיר פ"ח ה"א דאמר שם תנאי היה בלבי כו' לכשאטמא. וי"ל דר"ל כמו הך דנזיר דף י"א ע"א סבור הייתי ועיין במה דפליגין לקמן רבינו והראב"ד ז"ל בפ"א מהל' נזירות הט"ו אם זה הוה כמו נדרי שגגות. ועיין בהך דנדרים דף ט' ע"ב דאמר שם כשהן מטמאין כו' מתחרטין ע"ש ברא"ש ועיין בהך דב"ק דף ק"י ע"ב דהיכא דזהו משום דין לא מחמת הנדר לא שייך אדעתא דהכי. אך עיין בכריתות דף כ"ז ע"א דאשם נזיר הוא בא לבטלה. ועיין בירוש' נזיר פ"ד ה"ד. ועיין בהך דשבועות דף ח' ע"א ודף ל"ז ע"א דעיקר הוא שתחול עליו נזירות טהרה. ואנן קי"ל דאשם בנזיר לא מעכב ועיין רש"י נזיר דף כ"ב ע"א ד"ה האשה ובהך דנדרים דף פ"ג ועיין במנחות דף ב' ע"ב ודף ג' ע"ב ודף ע"ג ובהך דכריתות דף כ"ו וכ"מ בזה. ומ"מ ס"ל לרבינו בהל' נזירות פ"ט הי"א דאף אם הפר לה מ"מ מביאה קרבן טומאה ועיין בירוש' דיליף מקרא דהפר מה שעליה ג"כ ע"ש בפ"ד דנזיר ולקמן בהל' נזירות אאריך בזה. ועיין בהך דזבחים דף מ"ד ע"ב דצריך קרא שיאכל ע"ש. וי"ל ג"כ משום דבא לבטלה כמבואר בכריתות הנ"ל. ולכך ס"ל דאשם נזיר טמא הוה רק בנדר נדר ולגבי' מהני חרטה. גם י"ל דהך תנאי ר"ל כעין הך דנדרים דף כ"ג ע"א ודף ע"ה ע"ב דנקט שם מפר נדרי עצמו עד שלא ידור ע"ש. ועיין מש"כ בזה לקמן בהל' נדרים פ"ב ה"ד. והנה רבינו ז"ל דייק כאן גבי תנאי על הנדר ר"ל משום דבשבועה לא מהני תנאי כמבואר בירושלמי דנזיר שם פ"ח וכ"מ. ועיין בתוספות ישנים נדרים דף כ"ג ע"א עי' שם דלא ס"ל כן. ועיין בתוספות שבועות דף כ"ו ע"ב ד"ה גמר ע"ש:

הלכה יג

כיוצא בו כו'. בלבו היה כו'. רבינו ז"ל לשיטתיה אזיל לקמן בפ' י"ג דגבי ביטול די בלב בלבד ע"ש בהל' ז'. וכן מוכח בספרי פ' מטות פסקא קנ"ג דנקט הרי שנדרה וביטל לה בלבו כו' כצ"ל ע"ש:

הלכה יז

מי שנשבע כו' וכן וכו'. עיין בהשגות והנה מלשון רבינו בהלכה י"ח דגבי אחרים לא נקט רק ב' תיבות "חזור בך". משמע דהיינו שיהיה חזרה שלו בתכ"ד שלו. ובאמת לפי מה דמוכח בב"ק דף ע"ג ע"ב משמע ב' טעמים יש בתכ"ד או משום דהוה גדר חזרה ומהני או משום דנתברר דמתחילה לא היתה כוונתו לכך ועיין בהך דנזיר דף ט' ע"א ובירושלמי פ"ז דדמאי דתכ"ד הוה בגדר שאלה והיכא דלא מהני שאלה לא מהני תכ"ד ע"ש. ואף דרבינו ס"ל בהל' מעה"ק פט"ו ובפיהמש"נ למס' תמורה פ' כיצד דלא מהני בהקדש תכ"ד זה רק היכא דאינו חוזר מן ההקדש רק מתכוון להוסיף דהיינו שיהיה עולה דהוא חמור משלמים. ועיין מש"כ רבינו בהל' אבל פ"ח ה"ח דמשמע שם מלשונו דהיכא דהטעות לא היה ע"פ עצמו לא מהני אף תכ"ד. ועיין בהך דכריתות דף כ"ג ע"ב ודף כ"ד ע"ב גבי אשם תלוי דהיכא דהוא עצמו אין ברור לו גמר ומקדיש אף על ספק וע' בפסקי תוס' מנחות דף ס"ו גבי ספירה כה"ג ובהך דנזיר דף ל"א גבי שור שחור ע"ש וכ"מ. וזהו כוונת הירושל' דדמאי פ"ז ה"ו דהיכא דבא לפחות מהקדושה הראשונה מהני תכ"ד דהרי חוזר בו והיכא דבא להוסיף על הקדושה הראשונה נשארה הראשונה ולא מהני תכ"ד. משא"כ היכא דרוצה לחזור מן ההקדש לגמרי אז גם גבי הקדש מהני אך רק ע"י עצמו לא ע"י אחרים וגבי שבועה מהני אף על ידי אחרים. וזה תליא בהך דפותחין בחרטה עיין כאן דף כ"א ע"ב. ועיין מה דמבואר בהך דגטין דף פ"ג ע"ב דאין חכם מתיר אלא בחרטה ע"ש ומש"כ בזה לקמן בפ"ו. ועיין בתוספתא ספ"ג דנזיר גבי הריני נזיר שזה יוסף ונמצא יוסף כו':

פרק ג

הלכה ה

וכן שבועות הבאי כו'. עיין בהשגות ועיין בירושל' דס"ל דללקות שפיר לוקה רק דנכסיו מותרין וט"ס שם ונחלף ומיירי כגון דנשבע בשם והוה כשבועת שוא. ועיין בתוס' שבועות דף כ"ט ע"א ע"ש:

הלכה ו

שבועות של שגגות כו'. הנה רבינו ז"ל סובר דלא כשיטת רש"י רק דאם בשעה שעבר על השבועה שכח את השבועה פטור וזה הוה כאונס. וכן מבואר בירושלמי כאן רפ"ג רק אם זוכר את השבועה אך דהטעות הוא בדבר אחר דהיינו העלם בשבועה אז חייב. ועיין מ"ש התוס' כאן דף כ"ו ע"ב ד"ה אפילו בשם הרב ר"א מה דמקשה ולא לדידן

אליבא דר"ע. אך באמת לדידן משכחת לה כגון שנשבע שלא אכל פת חטים והוא זכור שאכל רק שסבר שהיה שעורים דלדידן פטור דהוה ליה העלם חפץ ולאביי שפיר חייב דס"ל דהוה כמו העלם שבועה ואביי לשיטתיה. וא"ש שיטת רש"י. ובאמת זה תליא בהך דכריתות י"ט ע"ב גבי כוונתו ומחשבתו ונ"מ במה הטעות אם הטעות הוא בדבר שאוכל או בדבר שנשבע ועיין בירוש' פסחים פ"ו ה"ו ובהך דמנחות דף מ"ט ע"א גבי עקירה בטעות דנ"מ במה הוא הטעות ועיין במש"כ רבינו בפ"ה מהל' רוצח הי"א דיצא חוץ לתחום בשגגה וגואל הדם סבר שיצא במזיד דגולה. אף דהא לפי מה דסבר גואל הדם הוא אומר מותר ופטור מגלות. זה רק היכא דטעה בדין או שסבר שהוא עכו"ם אבל היכא דטעה מחמת סבה לא נקרא אומר מותר. וה"נ כן דרק אם ההעלם בחפץ זה אז פטור. אבל אם ההעלם בההשבעה כיצד נשבע אז חייב לדידן. ועיין בתוספתא דנזיר פ"ג שבועה לבית שאיני נכנסת ושגגה ונכנסה כו'. ולשיטת רבינו ר"ל דלא עברה על שבועתה אף בשוגג. ולשיטת רש"י צ"ל דתלתה בדבר אחר וע' כאן דף כ"ח ע"ב ובהך דתמורה דף י"ז ע"א בתוס' גבי אכנס לבית זה כו' ע"ש וכאן דף כ"ח ע"א אם הוה השגגה בהשבועה או בהתנאי וגבי תמורה אם מיקרי הטעות בתמורה או בדבר אחר. ועיין תוס' שבת דף ס"ט ע"א דהיכא ששגג ששכח שנשבע לא הוה שגג בלאו. אך י"ל דזה רק לאביי. ועיין תוס' שבועות דף ל"א ע"ב גבי שבועת העדות דאם שכחו העדות לא הוה כלל גדר שגגה ור"ל דשוב אין עליהם שם עד כלל רק י"ל דשוב שייך עליהם גדר ביטוי כיון דאין ראויין לעדות:

הלכה ז

אם כן כו'. והנה בירושלמי כאן מבואר דאף אם התרו בו וחייב מלקות מ"מ חייב ג"כ קרבן. ולא דמי להך דדף ל"ז דשם גם על מזיד יש חיוב קרבן ולכך ליכא מלקות משא"כ בביטוי. ועיין בירוש' תרומות פ"ו ה"א ע"ש. אך י"ל דכיון דמבואר בחולין דף מ"א דהיכא דקיבל עליו התראה אין לך מומר גדול מזה ע"ש ה"נ כאן אף דהוה שב מידיעתו מחמת הקרבן מ"מ הוה בגדר מומר. ועיין רש"י כאן דף כ"ח ע"א ד"ה אכל ותוס' שם וי"ל דר"ל כגון מזיד במלקות ושוגג בקרבן וא"ש מ"ש התוס'. ועיין תוס' שם די"ז ד"ה טימא וע"ב ד"ה אי:

הלכה יא

נשבע על ככר וכו'. עיין מש"כ רבינו לקמן בהלכות נזירות ספ"א גבי סבור אני דמיקרי נדרי שגגות ע"ש והוה כעין העלם חפץ וכמש"כ רבינו לעיל. ועיין מש"כ רבינו לקמן פ"ד הי"ז גבי גדולה דסבר שעדיין לא נאסר בה דפטור וג"כ משום הך טעם דהוה כמו

העלם חפץ. ועיין בהך דב"ב דף נ"ו ע"ב גבי בין חטי לשערי לאו אדעתייהו דאינשי. ועיין בירושל' נזיר פ"ה ה"ג גבי נתכוון לתרום חטין ותרם שעורים ביום מה שעשה עשוי דודאי לא טעה וא"כ נתכוון לזה. וצריכין לחלק בין פת לכרי. ועיין ב"ב דף ק"ו גבי הך דר"פ דזבין ארעא כו'. וכ"כ בזה בהלכות ברכות על הך דברכות דף י"ב. ועיין מש"כ הראב"ד ז"ל בהשגות בהל' מעילה פ"ז ה"ב ע"ש:

פרק ד

הלכה א

מי שנשבע שלא כו'. והנה אם נשבע שלא יהנה אם הוה כמו בכל הנאות שיהיה בגדר ש"פ. עיין מש"כ בתוס' ישנים דף ל"ד. ועיין בהך דגיטין דף ל"ה ע"א גבי הך דדינר זהב דנענשה אף שלא נהנית ש"פ מן הדינר. עיין מש"כ ה"ג בהלכו' שבועות ראיה מכאן. אך יש לחלק בין להבא לכשעבר כמו גבי נבילות וטריפות ודברים שאינן ראוין לאכילה. עיין לקמן פ"ה ה"ו. אך יש לדחות. אך לשיטת רבינו דס"ל דגם בזה שייך דין של חצי שיעור אין ראיה. ועיין בירושלמי כאן פ"ג סה"ה לא סוף דבר ר"ע אלא אפילו רבנן כצ"ל ור"ל כה"ג דלשעבר גם בכ"ש גם לרבנן חייב ובמה דס"ל לרבינו דכאן ג"כ שייך חצי שיעור כבר הארכתי בזה בהלכות מאכלות אסורות דזה תליא אם חצי שיעור הוה איסור בפ"ע או כל איסור יש בו דין דשיעור שלם למלקות וחצי שיעור לאיסור ע"ש:

הלכה ה

חייב שתים כו'. והיינו לקרבן אבל למלקות אף דזה הוה כגופין מחולקין מ"מ הא בעי קבלת התראה. עיין תוס' מכות דף כ' ע"ב ד"ה לא צריכא ועיין תוס' זבחים דף ע"ח ע"א גבי פיגול ונותר ובהך דקדושין דף ע"ז גבי אלמנות. אך נ"מ כך דכל היכא דהוה גופין מחולקין אז די אם מתרה קודם אבל אם לא הוה מחולקין אז צריך התראה בין כל אחד ואחד כדי לחלקם ועיין מש"כ רבינו בפיהמש"נ מכות פ"ג ובירושלמי נזיר פ"ו ע"ש ובתוס' מנחות דף נ"ה ע"ב גבי לישה ועריכה ע"ש בד"ה אף. ועיין בהך דחולין דף פ"ב ע"ב גבי ג"ה משתי בהמות ומדברי רבינו שם. אך כאן משום קרא דלאחת מאלה כמבואר כאן דף כ"ב ע"א ע"ש. אך מ"מ זה רק אם פרטן בפ"ע היכא דא"צ לפורטן. והנה באמת הטעם דאם אמר שבועה שלא אוכל כו' דאינו חייב אלא אחת אם משום דכללן בב"א או משום דלא פרטן. ועיין בירושלמי כאן פ"ג ה"ח גבי הך דר"י בעי שבועה שבועה כו' אם חייב על כל אחת ואחת דהא דלא חל שבועה אחר שבועה זה רק משום שכבר נאסרה אבל כל זמן שלא נאסרה שפיר חל כמה שבועות. ואף דהא הוה רק איסור אחד

מ"מ חייב שתים. וע' ברא"ש נדרים דף י"ז ע"ב ד"ה כגון והטעם ע"כ משום הך דלאחת מאלה. אך זה נ"ל דזה רק לענין קרבן ולא לענין מלקות דמ"מ הוא חד איסור וע' מש"כ הר"ן ז"ל נדרים דף י"ז ע"א ד"ה כיון ובירוש' פ"ה דשבועות גבי שבועת הפקדון ע"ש:

וכולן. מצטרפין כו'. עיין דף כ"ב ע"א דאם חלוקים הם אם מצטרפים ועיין בהך דשבת דף ע"א ע"א גבי שני תמחויין אם מחלקין לקולא. ועיין מש"כ בזה לקמן בהל' נדרים פ"א:

הלכה י

וכן אם אמר כו'. עיין בהשגות וטעם רבינו משום דס"ל כמבואר בירושלמי כאן ספ"ג דכוונתו רק לזרז מן האיסורין וט"ס שם וע"ש בירושלמי פ"ה ה"ג ובתוספתא שם פ"ב מבואר ג"כ כן ולכך ס"ל לרבינו לקמן בפ"ה ה"ט דגבי נזיר ודאי אם נשבע אין כוונתו רק על כזית והוא מחמת זה דכוונתו רק לזרז וכמש"כ:

הלכה יז

אכל את הקטנה כו'. עיין מש"כ רבינו לקמן בהל' ק"פ פ"ה בהך דאף לדידן דקי"ל כר' מ"מ הוה השני תיקון אבל לר"נ מוכח שם דהחיוב הוא תליא בשני ולא בראשון והכא נמי כן:

פרק ה

הלכה א

וכל מי שנשבע כו'. עיין בכ"מ. ועיין בהך דגיטין דף פ"ד ע"א דמשמע דזה הוי גדר בידו ע"ש. ועיין מש"כ רבינו בהל' מלוה ולוה פ"ד ה"ג דגבי ריבית גם הלוה אינו לוקה מפני שניתן להישבון אף דהוא אין בידו וצ"ל ג"כ כה"ג. אך שם י"ל דגם קבלת הלוה פועלת לזה ועיין בירושלמי ביכורים פ"ב גבי וידוי דאחד הנוטלה ואחד הנותנה שייך בו הך לידו. אך זה תליא אם כאן הוה נתינה בע"כ שמיה נתינה עיין בהך דגטין דף ע"ה ע"א ושם דף ל' ע"א גבי אטו תרקבי דדינרא. ועיין כאן דף כ"ה ע"א גבי הך דשאתן ומש"כ הר"ן שם אם הוי קיום אם רוצה ליתן והוא לא קיבל. ועיין בירושלמי נזיר פ"ב גבי ע"מ שתפרחי באויר ע"ש דלבן תימא הטעם דהוי כקיום ור"ל דהיכא דאין החסרון מה שאינו מקיים רק מה שמבטל זה לא מקרי ביטול. אך אם צריך לקיים אז לא מקרי קיום. ועיין בהך דעירובין דף ל"ז ע"ב גבי ע"מ שירדו גשמים אף דאינו בידו ובירושלמי פ"ג דקדושין אמר ג"כ כן גבי קדושין. ועיין תוס' כתובות דף מ"ב ע"א אם זה הוי גדר תנאי. אך נ"מ כך בין אם מתנה על עצמו דבר שא"א לקיימו בין אם מתנה על אחרים דאז הוי תנאי אף שאין בידו. ובזה יש ליישב דברי הגמ' דב"מ דף צ"ד ע"ש. ועיין מש"כ רש"י נזיר דף ד'

ע"א ד"ה אלא דאמר שם דהשבועה השניה ישנה ור"ל דנ"מ אם נשאל על הראשונה אז גם כאן השניה חלה עליו. וזה תליא בשתי הגירסות דנדרים דף י"ח ע"א אם רק היכא דהשבועה ישנה אז חלה או אף אם אינה עדיין מ"מ לכי משכחת רווחא חיילא. ואף דפסק רבינו לקמן בהל' י"ד דלוקה ולא פסק דאומרים לו שישאל על הראשונה צ"ל כאן כהך טעם שכ' רבינו בה"ב דלאו שבו מפורש בתורה ור"ל כמו גבי נזיר וכה"ג דאף דישנו בשאלה וכמש"כ התוס' בגיטין דף ל"ג מ"מ כיון שהלאו הוא כן לוקה וה"נ כאן. ועיין בירושלמי יבמות ס"פ י"א מה דמחלק כה"ג בין ג"ה לשאר ספיקות ע"ש. ועיין מש"כ רבינו במס' דמאי פ"ד ובהל' מעשרות פי"ב ה"ג גבי הנשבע על חבירו ור"ל כמש"כ כאן דהרי אילו משובחין:

הלכה ד

אבל אם נשבע כו' שלא מדעת כו'. עיין ירושלמי נדרים פ"ח הי"ג ההן אוכל כו' ושם ר"ל כגון שנכנס מדעת ור"ל כך. דהנה לכאורה קשה היאך מתחייב במה שחבירו נהנה הא מבואר בקדושין דף מ"ג וכי זה נהנה כו'. ועיין מש"כ רבינו לקמן בהל' נדרים פ"א ה"א ע"ש ופ"י ה' י"ב ובר"ן שם דף י"ד ודף ל"ה ע"ש ולכך קאמר הירושלמי דאין האיסור מתחיל בשעת אכילה רק תיכף בשעת הכנסה לבית וזהו שדייק הירושלמי מדקתני מותר ליכנס לביתו כו' לשום אכילה וכעין מש"כ הרא"ש נדרים דף ל"ד ע"ב ד"ה אמר לו דתיכף משעת הזמנה עובר. ע"ש וע' בע"ז דף ח' ע"א וקרא לך משעת קריאה. ולכך שפיר אם נכנס מדעת ראובן ראובן חייב. ועיין בתוספתא כאן פ"ב גבי מודר הנאה מחבירו ומת דנותן לו תכריכין משום דאין הנאה למתים. ועיין בהך מחלוקת דירושלמי דנדרים פ"א בהך מחלוקת דר"י ור"א אם לוקין על האיסרות ובשבועות ס"ל דלוקה ור"ל כה"ג דגבי מודר הנאה דהיינו שחבירו הדירו פסק רבינו לקמן בהל' נדרים פ"ה ה"א דאינו לוקה מחמת דלא שייך הך דלא יחל דברו שהרי הוא לא דיבר ומ"מ בשבועה כה"ג חייב אך מלשון הירושלמי פי"ג דיבמות לא משמע כן. ועיין בירושלמי דנדרים פ"א ה"א דהוה מחלוקת דאמוראי בזה אם בשבועה לאסור על חבירו חל ע"ש. וא"כ נמצא דס"ל לרבינו דהיכא דגרם שיעבור חבירו על שבועה חייב הגורם היכא דחבירו אנוס ועיין מש"כ רבינו בסוף הלכות כלאים גבי המלביש את חבירו כלאים דאם חבירו שוגג הוא חייב וכן בהל' אבילות גבי המטמא את הכהן דאם הכהן שוגג הוא חייב ועיין בהך דנדה דף ס"א ע"ב מה דאמר שם זאת אומרת מצוות בטלות ע"ש ור"ל דאף דהאיסור הוא על המלביש מ"מ כאן לא והוה כעין הך דתוספתא דנדרים הנ"ל ולכך פסק רבינו בסוף הל' כלאים בהלכה כ"ט דהרואה את חבירו לבוש כלאים דקופץ עליו וקורע והוא מהך עובדא דברכות דף

כ' גבי הך דרב אדא בר אהבה ומבואר בתשובות הגאונים דהוה שעטנז. והטעם דהוא עובר על זה דכיון דעל ידו מהלך חבירו בכלאים הוה כמו מלביש את חבירו. ועיין בהך דחולין דף פ"ג ע"ב גבי אותו ואת בנו דיליף מקרא דגם גרם איסור ע"ש ברש"י ולא משום לפני עור כמש"כ התוס' בכורות דף כ"א ע"ב ע"ש ועיין בהך דנדרים דף ל"ג מה דאמר שם מקום שנוטלין עליה שכר ע"ש בדף ל"ד ולכאורה קשה היאך מותר זה הא עובר בבל יחל וע"כ צ"ל דמיירי שהוא אסר הנאתו על בעל האבידה ולכך אין שייך בזה הך לאו דלא יחל וכן דייק רבינו בפ"ו מהל' נדרים ה"ד ראובן שנאסרה עליו כו' דהיינו ר"ל ששמעון אסר הנאתו עליו אבל אם הוא אסר הנאת שמעון עליו אז גם זה אסור. ועיין מש"כ רבינו בפ"ד הי"ג ובפ"ז ה"ט דגם גרם הנאה אסור אך זה רק אם הוא אסר על עצמו. ועיין בתוספתא דמותר להעידו עדות ממון ושם מיירי שחבירו אסר עליו הנאתו וכן הך דשם ל"ח ע"ב גבי משיאו בתו בוגרת ומיירי ג"כ כה"ג וע"ש דף מ"א ע"ב גבי אומר לו סם פלוני ע"ש בר"ן ובראב"ש. ועיין בירושלמי פ"ב דנדרים ה"א בהך מחלוקת גבי הך דלאסור איסר על נפשו אם גם בנכסי אחרים כן ושם י"ל דר"ל אם יש בכה"ג מעילה דאף דאסור מ"מ לא שייך בו גדר הקדש ובזה א"ש מה דבהך דדף ל"ח ע"ב לא נקט תיפול הנאה להקדש:

הלכה ט

היה הנשבע כו'. עי' בכ"מ. וכ"כ בזה דטעם רבינו משום דלא נתכוון אלא לזרז מן האיסורין:

הלכה טו

וכן האומר כו'. והנה כאן לא אמר לוקה משום שבועת כו' כמו ברישא. עיין דף כ"ה ע"ב ובירוש' שם דאמר שם דהוה רק שבועת ביטוי והטעם די"ל דנשבע שלא יתכוון לעדות כמו דאמרינן בהך דכריתות דף י"ב ע"ב ע"ש ובזה א"ש ג"כ מש"כ רש"י בשבועות דף ל"ז ע"א דאמאי נקט הזיד בשבועת הפקדון ולא שבועת העדות די"ל ג"כ דמשום שמא לא נתכוון לעדות. ועי' במש"כ רבינו לעיל שלא אתן צדקה ובגמ' דילן דף כ"ה ע"א ובתו"י נדרים דף ח' ד"ה האומר דגרסי שם כגרסת רבינו והקשה דאינו מושבע ליתן לכאו"א ע"ש ור"ל דאף אם העני מבקש ממנו צריך ליתן אך זה אינו ברור שיבקש ממנו. אך רבינו כתב שלא אתן צדקה ור"ל המחויב וא"כ נשבע לעקור המצוה אף דאינו ברור לו שיתחייב וכן ר"ל בהך דקדושין דף י"ט ע"ב גבי יעוד דהוה מתנה על מה שכתוב בתורה וע"ש בירוש' דאמר דאין עליו החובה לייעד. רק דר"ל דאם מתנה שלא יהא בדין ייעוד וא"כ עוקר ודאי. ועיין מש"כ התוס' מכות דף ג' ע"ב ע"ש גבי אונאה ותוס' ב"מ דף נ"א

ע"ב ד"ה ע"מ ועיין מש"כ רבינו בפהמש"נ פאה ספ"ו ע"ש ותוס' חולין דף קל"ד ע"א ד"ה חוץ ועיין בהך דגיטין דף פ"ד ע"ב מה דהקשה שם ותיפוק ליה דמתנה כו' ובאמת תמוה לכאורה הא אינו מתנה שיהיה הדין שתאכל רק שאם תרצה שיהיה גט תאכל וצ"ל דזהו כוונת התירוץ בגמ' דשם לא סגיא כו' ועי' בהך דתמורה דף כ"ה ע"א דברי הרב ודברי התלמיד ובהך דזבחים דף ע"ה ע"ב רחמנא אמר לא תפדה ועיין בהך דב"ב דף קל"ג רחמנא לא אפסקיה. ובמנחות דף פ"ד רחמנא אמר כו' וכ"מ. ועיין בירושלמי פ"ה דיומא גבי הכניסן בזה אחר זה על איזה מהן מתחייב כו' ואמר שם כיון דאנו אומרים לו שיכנס א"א שיתחייב על זה ועיין בהך דסוטה דף ו' ע"א מי קרמינין עליה כו' ור"ל כך דא"א שנגרום ע"י דין שיהא מוכרח שמתבטל דין. ואף שאפשר שלא יבוא הדבר לידי חיוב מ"מ אז אין שם מצוה עליו משא"כ אם יש מציאות שגם המצוה או העבירה ומ"מ יהי יכול לעשותה או לבטלה שפיר חל השבועה עליו אף שעכשיו אסור ולכך פסק רבינו כשנשבע להרע לעצמו ששפיר חל משום דיש מציאות שחל עליו אף שאסור כגון להתענות ולהיות נזיר ולכך חל. ועיין בהך דנדרים דף ס"ד ע"ב גבי בשר עוף. ע"ש ושם דף ט' גבי כנדבת כשרים ע"ש בר"ן ובראב"ש. והנה רבינו ז"ל מחלק דגבי סוכה כתב אם נשבע שלא יעשה סוכה אז לא חל' השבועה ושלא לישב בצל סוכה לעולם שפיר חל וגבי מצה מחלק בין שנה בין פסח וכן גבי בגד והטעם כך דהנה בירוש' פ"ג דשבועות אמר שם דאדרבא י"ל דמתוך שלא חל על המצוה לא חל ג"כ על הרשות ונימא בזה דהוה כמו בטלה מקצתה בטלה כולה ולכך לא אמרינן בנזיר דף ד' דנזיר הוה איסור כולל משום דכיון דאין נזירות לחצאין ואם לא יחול זה לא יחול זה לא מקרי כולל ועי' תוס' שבועות דף כ"ה ע"א וה"נ גבי כולל ס"ל כה"ג להירוש'. אך כל זה במפרש. עי' במש"כ רבינו בה' נדרים פ"ח ה"ו ופ"ד הי"א ומש"כ התוס' שבועות דף כ"ז ע"ב ד"ה הכי בסוף הדבור ובירוש' נזיר פ"ג ה"ב מה דמחלק בין אמר הריני נזיר שתים כו' ועי' בירושל' פ"ה דנדרים ה"ד ובתוספתא פ"ה דנדרים ע"ש. והנה באמת יש נ"מ בין מ"ע. שיש מ"ע שהחיוב חל עליו רק בזמנו אבל קודם לכן אין עליו חיוב כלל שיעשה המצוה בזמנו ויש שאף קודם לזה מחויב לראות שכשיבוא הזמן יקיים המצוה. ובזה א"ש מ"ש התוס' קדושין דף כ"ט ע"א גבי מ"ע שהזמן גרמא דאמאי מילה לא הוה מ"ע שהז"ג דהא אינו נימול בלילה וע' תוס' שם דף ל"ד ע"א ודף ל"ו ע"א ועיין בתוספתא שבת פט"ז שכל היום בקום מול ע"ש ועי' בירושלמי ראש השנה ספ"א גבי מכשירין של קרבן אם דוחה בלילה ע"ש ר"ל אם אין החיוב עליו כלל בשעה שאינו יכול לעשות או שיש חיוב עליו רק דהדין אינו מניח לו לעשות ובמה שיכול לעשות עושה אף בלילה. ועיין פסחים דף ס"ט ע"א גבי קטן

חולה ע"ש במסקנא ועיין בכ"מ בהך דלילה או מחוסר זמן. ובירושלמי דפסחים שם פ"ט גבי טמא שנכנס קודם חצות בעזרה בע"פ ועיין בזבחים דף י"ב וכ"מ בזה. וס"ל לרבינו דגבי סוכה כיון דצריך שלא יהא מן העשוי והוה העשיה ג"כ מן ההכשר שפיר י"ל דיש עליו חיוב כל השנה שיהא לו סוכה בזמנה ועיין ב"ב דף ו' ע"ב גבי האי כשורא כו' ע"ש ברשב"ם מש"כ בשם תוס' ור"ל דזה הוה כמו לכל השנה ולכך הוה חזקה. משא"כ במצה. ועיין סוכה דף ט' ודף מ"ו ע"א וע"ש בתוס' ודף נ"ה ע"א גבי זמן ע"ש ולכך לא חלה השבועה על זה אף בסתם ואדרבא מתוך שבטלה על המצוה בטלה גם ברשות משא"כ במצה דאין עליו חיוב כלל קודם הזמן שיאכל בזמנו ולכך שפיר חל וגבי ישיבת סוכה שפיר חל בכולל אך באופן אם אמר לעולם דאז יש מציאות דאף בזמן החיוב יהא פטור כגון מפני הגשמים וכדומה ועי' מש"כ בזה בהל' סוכה. לפמש"כ שם דבזמן גשמים אז בטל מהסוכה שם סוכה שוב לא שייך בזה כולל. דאין סוכה אלא בזמן החיוב ועי' מש"כ הר"ן ז"ל בשבועות פ"ג ע"ד הירושלמי הנ"ל דאין סוכה רק סוכת מצוה. ולכך מחלק בין אמר סוכה לאמר צל סתם. אך רבינו לא ס"ל כן. ובאמת זהו גם כן החילוק בהך דחולין דף קל"ד הנ"ל גבי חוץ מן המתנות ועל מנת ומהך דב"ב דף ס"ג ע"א גבי ע"מ שהמעשרות שלי כו'. אך באמת כך דגבי מתנות אם הם שייכות לכהן שוב אין בהם שם מתנות כלל משא"כ במעשרות דשפיר שם מעשרות עליהן רק דהלוי נוטלן לעצמו וזהו ג"כ הוה בגדר מתנה וכבר הארכתי בזה במקום אחר. ועי' ברש"י חולין שם ד"ה חוץ ובתוס' שם דף קל"ג ע"ב ד"ה או מש"כ שם משום שהמתנות נשארו ביד כהן. אך באמת הא נפקא מינא אם יש שם מתנה עליהם כלל או רק משום דנפטר. אך נראה לי דהא דמבואר בגמ' דחולין שם דאזלינן בתר חיובא לא ר"ל המתנות. רק ר"ל מהראש. אבל אם אמר דרק הלחי יהיה שייך לישראל אז פטור מן המתנות וכן להיפך אם הלחי שייך לכהן אז הוה בגדר מתנה ולא בגדר פטור רק אם יש לו חלק בראש אז פטור וכן מבואר בדברי רבינו בה' בכורים פ"ט ע"ש:

הלכה יט

נשבע כו'. שנתעטף כו'. וכאן נקט רבינו על אחר משום דעליו לכ"ע חייב אף לשמואל דאין זה מצוה המחויבת ועיין כאן דף כ"ה ע"א:

הלכה כ

נשבע שלא יישן כו'. עי' בכ"מ בשם הר"ן. ובאמת הנ"מ דבין שינה לאכילה הוא משום דכ"כ דסכנה אינה מבטלת האיסור רק גם איסור אנו מתירין לו שיעשה א"כ לא הויא שבועת שוא אך זה שייך רק בדבר שאנו צריכין להתיר לו לעשות אבל דבר דבא ממילא

זה לא שייך להיתר שהיתרנו לו רק דא"צ לאנוס עצמו כמו הך דגיטין פ"ד ע"א מבריז נפשיה ע"ש ועיין בסוכה דף נ"ג ע"א מנמנמו אכתפי וזהו כוונת הירוש' ספ"י דעירובין מה דמחלק שם בין היכא דמותר ע"י קום ועשה בין ע"י שוא"ת דזה לא הוי בגדר היתר כלל כיון דהוא ממילא ולכך שפיר מקרי שבועת שוא. אך רבינו ז"ל לא סבירא ליה כן רק דס"ל דע"י סכנה פקע האיסור לגמרי ולכך הוה שבועת שוא וכ"כ בזה. ועי' בהך דשבועות דף כ"ו ע"ב גבי מסתכן לישרי ליה ע"ש וכ"כ בזה בח"א:

הלכה כב

דבר ידוע כו'. והנה אם יש כאן גדר שבועת בטוי עכ"פ כיון דדבר ברור לנו עפ"י חשבון שהשמש גדולה ומשמע מדברי רבינו שפטור לגמרי על זה וע' בירושלמי שבועות פ"ח דבעי שם אם שייך גבי סוטה שבועת ביטוי למ"ד דלא בעי להבא וכן לר"מ דס"ל דמשביעה על העתיד ג"כ שלא תטמא ע"ש. וע' בתוספתא כאן פ"ד דשוא לא הוה רק בדבר שיש בו ממש וכ"כ בזה:

פרק ו

הלכה א

מי שנשבע כו'. עיין בהך דנדרים דף כ"א בהך מחלוקת דפותחין בחרטה ובהך דגטין דף פ"ג ע"ב במה דאמר שם ר"י דאין חכם מתיר אלא בחרטה ובשאלתות דר"א פ' ויצא דמבואר שם דבאמת הנדר בטל מעצמו רק החכם צריך לומר לו זה ע"ש וע' מש"כ רבינו בפיהמש"נ פ"ט דנדרים בהך מחלוקת דר"א ורבנן דר"א דס"ל פותחין בנולד א"צ כלל שאלה לחכם והוא תמוה וכן כתב בפי' המשנה נזיר פ"ה על הך דנחום המדי ע"ש אך ר"ל כך דעיין בשיטת רש"י עירובין דף ס"ד ע"ב גבי פותחין בחרטה ובנדרים דף ע"ז ע"א וע"ב ע"ש בר"ן בשם הרשב"א. ועיין בהך דשבת דף מ"ו ע"ב מה דמחלק שם בין התרת נדרים לבכור אך ר"ל כך דאם מתירין לו לא בגדר חרטה רק אדעתא דהכי אז אין ההיתר ע"י חכם רק דהחכם צריך שיאמר לו שהוא מותר כמו לשון חכמים מרפא ולכך זה די בג' הדיוטות אף לכתחלה וזה מתירין אפילו בשבת וכעין דאמרינן בהך דנדרים דף ע"ז משא"כ בנדר דההיתר הוא ע"י חרטה אז החכם הוא המתיר וצריך דוקא סמוך. ע' בר"ן דף ח' ע"ב ודף כ"ג ודף ע"ח. וכן נ"מ להך מחלוקת אם בעל יכול להתיר נדר אשתו ורבינו לא הביא זה. ג"כ כך דרק לחרטת אשתו אינו יכול. וע' מש"כ רש"י נדרים דף ס"ה דמשה התיר לעצמו והטעם דעיין בירוש' רפ"ט דנזיר דגבי ב"נ פותחין בנולד ועיין בהך דחגיגה דף י' ע"א ותוס' ב"ב דף ע"ד ע"א ע"ש וכך דגבי ב"נ אף דישנן בכלל נדר מ"מ

ההיתר שלהם הוי רק בגדר גלוי מלתא ולכך די אף בנולד והוי כד' נדרים דאף דצריך שאלה מ"מ אינם בגדר נדר ועיין כאן דף ט"ו ע"א ודף פ"א ע"ב גבי הך דר"ג ע"ש. והנה ר"א סבירא ליה דאף נולד הוה כמו אדעתא דהכי ולא גדר חרטה ולכך אף בזה לא צריך חכם. ר"ל דדי בג' הדיוטות. זה כוונת רבינו בפיה"מ הנ"ל וזה מה דר"ל בגמ' שם א"כ אין נדרים נשאלין לחכם ר"ל כה"ג כמש"כ ולכך הביא הר"ן ז"ל כאן דף כ"ב ע"ב דלדידן לא פתחינן בחרטה וזהו משום דלחרטה צריך דוקא חכם מובהק ראשי המטות ולדידן ליכא זה. ובזה יתבאר לך דברי הירוש' פ"ג ה"א בהך מחלוקת דרב ושמואל ור"א ואמר שם דאילו פיתחן בצידן ר"ל דא"צ חכם רק די בג' הדיוטות לכתחילה וע' בהך דנדרים דף ס"ה ע"א גבי נעשה כתולה נדרו בר"ן שם בשם הירוש' ור"ל ג"כ כך דרק היתר חכם א"צ ועיין נזיר דף י"א ע"ב בהך מחלוקת דר"ש ורבנן ושם דף ל"ב ע"ב בתוס' ד"ה ואם לאו ובפיהמ"ש שם אם זה צריך התרה ובירוש' שם דאמר דא"צ. ועיין בתוספתא נדרים פ"ה גבי הנודר מן הבית כו' אח"כ נודע לו שקודם נדרו נפלה לו בירושה אם צריך היתר. וע"ש בנדרים דף כ"ג ע"א אך מדברי רבינו בפיה"מ בנזיר שם מוכח דזה רק לר"א הוה נדר טעות ולא לדידן. אך כאן חזר בו כמבואר פ"ב ה"ב והטעם משום דגבי נדר יש שני דברים: אחד מה שחל על החפץ. והב' שגם הוא נאסר על ידי זה והיתר חכם מועיל לגבי החפץ וממילא פקע האיסור ממנו משא"כ גבי שבועה דלא חל האיסור רק עליו אז רק אם אמר אדעתא דהכי וזה מחלוקת אם יש שאלה בשבועה או לא. ע' דף כ"ח ע"א ודף כ"ב ע"ב ובר"ן ד"ה אמר רבא. ועי' בירוש' פי"א דנדרים דהוה מחלוקת דר"י ור"ל בין בהפרה בין בחכם ור"ל כה"ג דוקא בחרטה וכן גבי הפרת הבעל דוקא משום דאף למ"ד מיעקר עקר נשאר איזה דבר עליו ולא הוה ביטול לגמרי כמש"כ התוס' נזיר דף כ"ב ע"א ע"ש ודף ל"א ע"ב. וגבי נזיר יהא ג"כ תליא אם בנזיר ג"כ אוסר עליו הדברים או זה הוה ממילא ולקמן בהל' נזירות אאריך בזה. ועיין בגמ' דנזיר דף ל"ב ע"ב שטפוהו רבנן לר"א ולכאורה קשה הא ר"א ס"ל בערכין דף כ"ג דאין שאלה בהקדש וע' נזיר דף ט' דנזירות דמי להקדש וצ"ל דזה רק היכא דלא הוה טעות מעיקרא. אבל היכא דהוה טעות מעיקרא וכמו לר"א אף בנולד שוב גם ב"ש מודה ועיין בהך מחלוקת דר"מ ורבנן גבי קרבנות נזירות אם הוה בכלל נידר ונידב כמבואר בזבחים דף קי"ז ע"ב. ועיין בהך משכ"כ רש"י שם אם הדברים הם אסורים ממילא עליו או הוא עצמו אסרם עליו דרש"י כתב שם דיין ותגלחת אסרם עליו משמע אבל טומאה נאסר ממילא. ועיין בהך דנזיר דף י"ד ע"ב דריב"ח ס"ל כן ולכך אחר שכלו לו ימיו אינו לוקה על היין ועל התגלחת דזה לא קיבל עליו רק עפ"י דין לכן כ"ז שלא הביא קרבן לוקה על הטומאה אבל אינך

ס"ל מטעם קבלה ולכן לאחר שכלו לו ימיו אינו לוקה. אבל אנן לא ס"ל כן ועיין בהך דמנחות דף ק"ט בפיהמ"ש גבי הריני נזיר לגלח בבית חוניו דעכ"פ בגדר נדר אסור בהני דברים. ועיין מש"כ רבינו בהל' נזירות פ"א ה"ו וכ"מ בזה ולקמן בהל' נזירות אאריך בזה ובזה תליא אם היכא שבטל הדין נזירות ע"י דבר אם שייך גם בזה הך דין דלשון חכמים מרפא דוקא וא"ש וע' ברא"ש נדרים דף ב' ע"ב ולקמן בהל' נזירות אאריך בזה וגם נ"מ למה דאמרינן בשבועות דף כ"ח ע"א וכן פסק רבינו לקמן בהל' י"ח דאפילו אכלה כולה נשאלין עליה זה רק ע"י דאדעתא דהכי לא נדרי אבל ע"י חרטה דרק ע"י החכם שמתיר הדבר בזה לא מהני כיון דאין הדבר בעין לא שייך היתר ואין לו על מה לחול. ונראה דגבי נדרי הקדש לכ"ע ההיתר לא הוה רק על הדבר והיכא דאין הדבר בעין שוב לא מהני היתר וזהו כונת תוס' כריתות דף י"ג ע"ב ד"ה ארבע ע"ש. אך נ"מ באיזה מוקדשים מיירי שם אם בקדשים כגון חטאת או בעולה דגבי חטאת המעילה הוה משום לחמו של מזבח וגבי עולה עדיין נשאר עליו משום הקדש ראשון. ועיין בהך דזבחים דף נ"ג ע"ב ברש"י ד"ה ומשנה וזהו כוונת הגמ' שם דף ט"ו מחוורתא אין חייבין משום מעילה כו' עולה ר"ל דזה היה מחמת הקדש ואינך משום קודש ונ"מ ג"כ לענין התפסה בה אם נימא דלאו בעיקרא קמתפיס וע' בנדרים דף י"ב ע"א דנקט רק כנותר של עולה ולא נקט כנותר אימורים דשאר קדשים וזה משום דזה שוב עליו שם נדר דזה קדושה חדשה ומאיליו. וע' בדברי רבינו לקמן בהל' נדרים פ"א הי"ב אך רבינו פסק בעיקרא קמתפיס ועיין בהך דנזיר דף כ"ח ע"א מה דאמר שם דלמ"ד אין תגלחת מעכבת אף דמ"מ אסור לטמא עד לערב כמש"כ רבינו בהל' נזירות פ"ח ה"ה מ"מ א"א להפר דזה אינו מחמת דבורה רק ממילא ולזה לא מהני הפרת הבעל וכעין דאמרינן בב"ק דף ק"י ע"ב גבי אדעתא דהכי ע"ש דזה הוא דין ולא מחמת ההקדש. ועיין בירושלמי נזיר פ"ד ה"ד דאמר שם גזה"כ הוא הפר נדרה כו' ר"ל כך דאף אם נימא דמיגז גייז דפסק רבינו דצריכה להביא קרבנות מ"מ לענין השער י"ל דפקע הקדושה וע"ש בירושלמי בהל' ח'. אך באמת י"ל דגבי נזיר אין ההפרה משום עינוי נפש שבא ע"י הנזירות רק משום עצם הנזירות וזהו כוונת הגמ' דנדרים דף ד' ע"ב ל"ל היקשא כו' ואמר משום דאית ליה קיצותא ע"ש ור"ל כך דלפי המבואר בספרי פ' נשא דעיקר נזירות הוא מה שיהיה לאחר הזמן הדינים שלו ונזיר עולם הוה דבר בפ"ע ע"ש בספרי פסקא כ"ה נדרו תלה בנזירותו ולא נזירותו תלה בנדרו ר"ל דכ"ז שיש עליו נזירות יש עליו הנדר ונ"מ אם לאחר שכלה ימי נזירותו ולא הביא קרבן דאם עשה אחת מהדברים לוקה אם לוקה ג"כ משום בל יחל עיין בנדרים ג' ע"ב זהו כוונת הספרי. וע"ש דמרבה דגם בנזירות עולם

מיקרי קדוש וע"ש בפסקא כ"ז ובפסקא ל"ב דממעט שם נזיר עולם מקרבן טומאה ועיין בירושלמי נזיר פ"א דלא ס"ל כן ובפ"ז סה"א דאמר שם דמביא קרבנות וע' תוס' תמורה דף י"ד ע"ב דמבואר ג"כ כן. אך שם רק בלא נטמא והטעם של הספרי דס"ל דקדושת שער ליכא בנזיר עולם ונ"מ אם בשעה שהוא מקל בתער אם צריך לשלח תחת הדוד. והעיקר משום דעיקר הנזירות הוא שתשלים הנזירות ועיין במה דפליגי רבינו והראב"ד ז"ל אם נזיר לעולם הוי כמו נזיר עולם או כמו נזיר סתם ע"ש בפ"ב מהל' נזירות הי"א וע"ש מש"כ רבינו בהל' גירושין פ"ח הי"ב וזה רק באומר זמן וא"כ נמצא דעיקר נזירות הוא הזמן וזהו דין לא נדר והוה אמינא דאינו מועיל הפרה קמ"ל דמועיל ולא משום האיסורים שנזיר אסור. ועיין בנדרים דף פ"ג מה דאמר שם ודילמא כו' ממה דלית לה צערא כו' ע"ש בר"ן ורא"ש. אך ר"ל כך דאם כוונתו ההפרה על עצם הנזירות בזה ודאי מבטל הכל אך שמא אין כוונתו רק מה שע"י הנזירות נאסרה ובזה רק דבר דהוה עינוי נפש. אך באמת זה תליא בהך דר"ש ורבנן בנזיר דף י"א אם מועיל חזרה על דבר אחד ע"ש וזהו ג"כ כוונת הגמ' בנדרים שם אין נזירות כו' ועיין בנזיר דף ס"ב ע"ב דנזירות חל על עבד אף דאין נפשו קנויה לו ולנדרים אם יש בו עינוי נפש לא חל ע"ש בתוס' ובדברי רבינו והוא כמש"כ דזה דבר ממילא. וע"ש בתוס' אך לאחר השלמת הנזירה אז ההפרה רק בגדר עינוי נפש מחמת הפרטים ולכך כתבו שם התוס' בנזיר דף כ"ח ד"ה ר"ע שמא יש כח ביד חכמים כו' דהוא לכאורה תמוה דהא זה קום ועשה אך ר"ל כך דכיון דמדרבנן לא תועיל ההפרה ותהיה אסורה לשתות יין וא"כ שוב לא פעלה ההפרה כלום כיון דאז ההפרה רק מחמת הפרטים כמש"כ וכאן אינו מועיל כלל ועיין רש"י שבת דף מ"ו ע"ב ד"ה ואמאי ור"ל שם ג"כ דכיון דאז אסורה לאכול משום מוקצה וא"כ לא פעלה הפרת הבעל כלל ולענין אח"כ עיין נדרים דף פ"ט ודף פ"ב ע"ב ודף פ"ז ודף ע"ג אם מועלת הפרה למחצה:

הלכה ג

ואין אדם רשאי כו' אלא מדעת כו'. עיין בהך דבכורות דף ל"ח ע"ב במה דאמר שם ואע"פ שאמרו ע"ש כו' ר"ל כך דאף דקי"ל דגבי מום שאינו מובהק צריך מומחה מ"מ יכול הרב להורות לתלמיד לומר שזה המום הוא מום קבוע והתלמיד יכול להתירו אף שאינו מומחה דזה הוה רק בגדר שליחות מהרב ואף שהרב עצמו אינו יכול להתיר וכן ס"ל לרבינו בה' נגעים פ"ט גבי כהן שוטה דאף דקי"ל דגבי נגעים צריך שיהא בקי בהן ובשמותיהן עיין תוס' ערכין דף ג' וכ"מ ועיין בתו"כ פ' מצורע בפי' הראב"ד על פסוק דלהורות ע"ש אך זה רק היכא שהוא מורה מדעת עצמו אבל בשליחות הרב מהני וכן

ס"ל לרבינו בסוף פ"ח מהל' תפלה גבי ש"ץ ע"ש וה"נ כאן דאף אם אינו מובהק וכ"כ דגבי חרטה בלא פתח צריך דוקא מובהק אם הרב עושה אותו שליח שפיר יכול להתיר. והנה באמת רבינו ז"ל לא הביא הך דר"י דס"ל דאין הבעל יכול להתיר נדרי אשתו אף דבירושלמי פ"י דנדרים פסק כן ועיין בר"ן דף פ"א ע"ב ע"ש. ועיין בדברי רבינו בפיהמ"ש במס' נגעים ספ"ב פסק דיכול ע"ש אך זה ס"ל דזה רק היכא שהוא חכם או בנדרים שרי בג' הדיוטות כגון ע"י פתח אבל היכא דאין הבעל בעצמו יכול להתיר רק ע"י שליחות מחכם אחר בזה לא מהני גבי אשתו זהו כוונת הראב"ד ז"ל בדברי רבינו בהל' ד' וכן ס"ל דלעשותם ב"ד אין יכולת לבעל בלי דעת האשה ולכך צריך שיהיו מקובצים ע"י הנודר בעצמו ועי' בהך דסנהדרין דף כ"ט ע"ב דעי"ז הם נעשים ב"ד ולזה לא מהני הבעל ועי' מש"כ רש"י נדרים דף ס"ט ע"א בד"ה יש שאלה כו' דכיון דהוא יכול להפר לה הוי כמו גוף הנודר ויכול לשאול עליה בלא דעתה. וע' בהך דערובין דף ס"ה ע"ב גבי היכא דמצי מסלק לי' יכול להשכיר שלא מדעתו משמע דזה הוי בגדר עצמיות לא מחמת דזה גופא הוה חזרה ועיין מש"כ הר"ן ז"ל בכתובות פ"ז על הך דדף ע"ג גבי ע"מ שאין עליה נדרים בשם הר"א ז"ל דאף דיכול למחול זה רק אם מוחל אבל לומר דלא מקפיד לא מהני ע"ש. ועיין מ"ש הר"ן ז"ל בנדרים כ"ד ע"א גבי הריני כאילו התקבלתי אם מהני גבי קום ועשה ע"ש:

הלכה ה

כיצד כו' ואומר כו' על כך כו'. ר"ל משום דקיי"ל בגיטין דף ל"ה ע"ב דצריך לפרט את הנדר ע"ש ועיין בערכין דף כ"ג. ועיין מש"כ רבינו בפ"ו מהלכות ביאת מקדש ה"ט ע"ש ובמש"כ רבינו בפיהמש"נ בבכורות שם וצ"ל דר"ל לרבינו דכיון דחזינן דנחשדו כהנים על פטר חמור כמבואר בכורות דף י"ב ע"ב ועל בכור כמבואר שם דף ל"ה ועל שביעית כמבואר סנהדרין דף כ"ו ע"ש וא"כ חזינן דדבר שיש לו היתר קיל ליה לעבור עליו לכך מדירו על דעת רבים דאין לו היתר וחמיר לו אך באמת שם הוא נודר ממנו הנאה וא"כ אף אם יפיר הנדר שפיר יתירו לו הנאה וממילא יהא חשש שמא ישאנה אך הגמ' מקשה שם כך דנימא שיגרשנה ואח"כ ידיר ממנה הנאה ועיין בהך דנדרים דף ס"ג ע"ב הובא בדברי רבינו לקמן פ"ח מהל' נדרים ה"ט דלאחר הגירושין אם נדר ממנה הנאה אין כאן איסור הנאה רק שאסור לישא אותה וא"כ שוב לא יתירו לו דהנאה אחרת מותרת ולישא אותה אסור דהא כהן הוא זהו כוונת הגמ' שם משא"כ קודם שיגרש ע"כ צריך ע"ד רבים. ועיין בתוספתא פ"ד דגיטין דאם נדר קודם שיגרשנה וגירשה ואח"כ התירו לו אין מתירין לו להחזירה משא"כ אם נדר לאחר גירושין מותר להחזירה. ע"ש:

שם ונחמתי ואילו כו'. עיין גיטין דף פ"ג ע"ב בהך דר' יוחנן ע"ש אין חכם מתיר אלא בחרטה כו' ומשמע כאן מדברי רבינו דהוא צריך לפתוח תחילה והך דקאמר פותחין בחרטה זה רק במקום מצוה כמו הך דלקמן בהל' י' ע"ש ועיין בירוש' נדרים ספ"י ג' שיכולין לפתוח משמע שהם פותחין וע' נדרים דף כ' ע"א ע"ש:

הלכה ו

כגון שיתירו לו כו'. עיין ברש"י שם דף ע"ז ע"א דלאחר אכילה ושתיה אין מתירין לו. ועיין תוס' ערובין דף ל' ע"ב ד"ה אלא דלשתות יין מותר לשאול בשבת ע"ש. ועיין בהך דכריתות דף י"ג ע"ב גבי ר"א מהוצל ע"ש ושם הוה שליח מאשתו והוה ביחיד מומחה דלא אמר לו כמו לעיל בהל' ד' ועיין בהך דשבת דף מ"ו ע"ב דאמר הטעם דלא הוה מוקצה משום דסגי בג' הדיוטות ור"ל דלא הוי היתר מכאן ולהבא כמו גבי בכור רק הוה כמו שלא היה אסור למפרע והוה כמוקצה שיבש שאין הבעלים מכירים דקיי"ל דשרי:

הלכה ח

ונוטל שכרו מאותן האנשים כו'. עיין נזיר דף י"א ע"א גבי קובר מתים ע"ש ברש"י ובירוש'. ועיין בהשגות הראב"ד כאן דס"ל דזה לא מקרי מצוה ואף שבלא שכר אינו רוצה לעשות זה. מ"מ השכר עצמו לא הוה מצוה. וע' מש"כ התו"י נדרים דף ל"ד ע"א גבי שכר שבת דאף של מצוה אסור ותוס' מו"ק דף ו' ע"א גבי הך דמוזלי גבן משמע דזה מיקרי מצוה ועיין בהך דביצה דף י"א ע"ב גבי התירו סופן משום תחלתן ומו"ק דף ז' ע"א גבי כותל הגוהה ויומא דף ע"ז ע"ב ע"ש גבי לחזור. ועי' בעירובין דף ל"א ע"א גבי ניחא ליה דמינטרא אסור אף דזה בא ע"י מצוה ועיין בהך דפסחים דף ח' ע"ב ותוס' שם דף קי"ג ע"ב ד"ה שראה. דאף שהגרם הוא ע"פ דין מ"מ כיון דעכשיו הוא בשביל עצמו לא. ועיין מש"כ רבינו בפיהמש"נ פ"ד דנדרים על הך דמקום שנוטלין עליה שכר תפול הנאה להקדש דכיון דעכשיו הוא נוטל שכר שוב לא מקרי מצוות לאו ליהנות ניתנו ע"ש וכ"כ בזה. ומהך דעירובין דף ל"א ע"א דאמר שם דאם מערבין אף לדבר הרשות אסור לערוב בביה"ק אף דהא הדין גרם זה שצריך לערב וא"כ מה נ"מ הא מ"מ לא הוי ליה ליהנות כיון דבא על פי דין לא הוי הנאה וצ"ל דמה שע"י זה מותר להלך זה בודאי לא מקרי הנאה ע' תוס' פסחים דף כ"ב ע"ב ד"ה אבר מן החי. רק מה שקנה ע"י זה תחום וזה גוף הוה הנאה כאילו נתוסף לו קנין חדש. וע' תוס' ע"ז מ"ח ע"ב ד"ה ואין נוטעין. וע' תוספתא כלאים פ"ב ישראל שקיים כו' אלא רואין בציון ביה"ק. ע"ש. ור"ל כמו שמפרש האז"ג בה' אבילות. דמיירי בישראל חבר וכיון דחזינן דמקיים כלאים וזהו איסור ע"כ דזה השדה הוא בית הקברות ואסור ליהנות מהפירות בלא זה שוב שפיר מצי לקיים

כלאים ולא הוה זה הנאה. וכבר הארכתי בזה בח"א בהל' מאכלות אסורות פ"ו. בגדר איסור מקיים כלאים. וא"כ נמצא דאף דנתוסף לו דבר חדש מ"מ כיון דזה אסור בהנאה לא מקרי נתוסף. וכן הדין אם אין מערבין אלא לדבר מצוה אף דנתוסף לו קנין חדש לא איכפת לן וגם י"ל כמו דאמרינן בע"ז שם מה שמשביח בנבייה פוגם בצל ה"נ מה שמשביח לצד זה פוגם לצד אחר. אך זה תליא אם תחומין הוה משום איסור או גדר ממונות וקנין ע' ביצה דף ל"ח ע"ב ובירוש' שם דאמר תחומין עשו אותן כמדת הדין ר"ל כמו ממון. וכבר הארכתי בזה בחלק א'. ועי' בירוש' שבת פי"ג ה"ג דאמר שם גבי קריעה את גרמת ליה ור"ל דאף דזהו תיקון הבגד כמה שכתבו בתוס' מ"מ זה התיקון בא לו ע"י דין ולא ע"י מעשיו ולכך זה ג"כ הוי משאצל"ג. וה"נ כן:

הלכה יב

ואין פותחין כו' אבל כו'. עיין בהשגות. ורבינו ז"ל מפרש הך דנזיר דף ל"ב אבל פותחין בתנאי נולד ר"ל כך דהיינו שהוא חוזר בו מחמת זה הדבר. אך יהיה נ"מ דלזה צריך חכם ולא די בג' הדיוטות בלבד דזה הוי גדר חרטה ולא פתח וגם גבי הקדש י"ל דלא מהני כה"ג ושם בעי רק פתח וכמ"ש:

הלכה טו

נשבע כו'. שלא יהנה כו'. הנה בגמ' נקט ולמי שאשאל. ועיין בירוש' פ"ה ה"ד דאמר שם דלמ"ד דאזלינן בתר שעת הנדר ממילא בטל נדר השני מחמת הותר מקצתו הותר כולו והנה רבינו פסק כמ"ד בתר שעת הנדר ולכך נקט כאן שלא ולא ולמי וכמש"כ רבינו לקמן בהל' נדרים פ"ד הי"א ועיין מש"כ שם לחלק די"ל דהך שהותר מקצתו כו' לא עדיף מהיתר חכם וכיון דקיי"ל דכ"ז שלא חל הנדר לא מצי חכם להתיר ה"נ לא בטל הנדר ועיין מש"כ רבינו לקמן פ"ג ה"י מהל' נזירות ע"ש:

שם נשאל על כו'. ואף דהא רבינו פסק לקמן בהל' נדרים פרק ז' ה"ט דאסור לשאול מחכם שאסור בהנאתו. אך מחלק בין אם נדר מכל ישראל בין רק מאחד כן משמע לשון רבינו שם פ"ד הי"ג דגבי נודר מאנשי העיר נקט לשון דיעבד וגבי נודר מישראל נקט לכתחילה. אך כן י"ל כמש"כ הר"ן ז"ל שם דף ע"ט ע"ב ד"ה אילימא דלא חל האיסור רק אחר שישאל וע' בירושלמי שם פי"א ה"א דמחלק כה"ג בין אם אצא לכשאצא. וע' תוס' כתובות דף ע' ע"א ד"ה הכא ובמש"כ הר"ן ז"ל בפ"ג דשבועות על הך דדף כ"ח מה דמחלק בין דבר הנמשך דאז כוונתו רק אח"כ ע"ש וה"נ כן וא"ש:

פרק ז

הלכה ב

תבעו בממון כו'. הנה לפי המבואר בהך דכתובות דף מ"ב דאף היכא דכבר נגמר הדין בקנס מ"מ פטור כיון דעיקרו קנס ע"ש וזהו בעצם שיטת רש"י בהך דשבועות ד' ל"ד ע"א ד"ה א"ב דמשוה עדות גבי קנס לשבועת הפקדון אף דלא דמי כלל כמש"כ התוס' שם דף ל"ג ע"א ד"ה או ודף ל"ח ע"א ד"ה אלא ע"ש דהא לא מהני כלום הודאתו אך רש"י ז"ל ר"ל גבי קנס לאחר גמר דין דאז רק מחמת גזה"כ נתמעט ודמי שפיר להדדי ועי' בירו' שבועות פ"ו ה"ז דהוה מחלוקת שם גבי שבועת הפקדון בקרקע אם עבר ונשבע אם מביא קרבן וזהו בעצם הך מחלוקת דגמ' דילן דף ל"ז ע"ב גבי משביע עדי קרקע וע' תוס' כתובות ד' מ"ב ע"א ד"ה הפלת וב"מ ד' ד' ע"ב ור"ל דאף דקי"ל קפץ ונשבע חייב בקרבן זהו רק היכא דהוה גדר ממון שיש עליו שבועה וע' תוס' סנהדרין ד' ס"ח ע"ב גבי קטן. ועי' תוס' ב"ק דף ס"ב ע"ב ד"ה יצאו ובגמ' שם דף ק"ה ע"א לפי שאין משלמין חומש כו' ר"ל ג"כ מחמת הך מיעוטא דמכל ועי' תוס' ב"ק דף ק"ג ע"א ד"ה הגוזל וגם נ"מ דכיון דגבי שבועת הפקדון חייב לדידן אף מפי אחרים שלא בב"ד ס"ד דבזה לא שייך הך דין דאין נשבעין על הקרקע ובזה א"ש מ"ש שם התוס' ד"ה מתניתין בדף ל"ז ע"ב וזהו כוונת ר"פ שם דמייתי ראיה מסיפא לחייב ור"ל במושבע מפי אחרים. ואף דבירושלמי פ"ו מבואר דבשבועת העדות בעדי קרקע חייב בדיעבד י"ל דזה רק לר"מ דס"ל דלא בעי במושבע מפי עצמו משא"כ לדידן. והנה לפי טעם רבינו כאן דס"ל דגבי קרקע היינו טעמא דפטור משום דהוה כפירת דברים בעלמא דלא כפר לו כלום ולכך הוה ס"ל לרבה דגם בממון שיש עליו עדים פטור משום דס"ל כמ"ד ב"מ דף מ"ג ע"ב דכיון דאיכא עדים כבר נתחייב לו אך ר"י אזיל לשיטתיה דס"ל דב"ד הוא דמחייבי ליה ע"ש ולכך כאן חייב בעדים וא"כ לפי"ז י"ל דלאחר גמר דין אם תבעו וכפר בו פטור מקרבן דאז הוה ג"כ רק כפירת דברים. ואף דבכתובות דף מ"ב ע"ב מבואר להיפך י"ל דלמסקנא שם זה רק אליבא דר"ש שם דסבירא ליה דגמר דין לא הוה כמוחזק. משא"כ לדידן. ועי' בירושלמי כאן ספ"ה דמוקי לה כר"ש דרק בגבוי. וע' בשביעית פ"י גבי כפרנית דמוקי ג"כ הירושלמי כר"ש הך דאונס ומפתה כו' וט"ס שם מה דנקט שם דר"מ ועיין לקמן בהל' שמיטה פ"ט ה"ז בהשגות ע"ש וע' בהך דשבועות דף מ"ח ע"א מה דרצה לחלק לגבי שבועה בין עמד בדין ללא עמד ובאמת שם בתוספתא מחלק כה"ג ועי' בירושלמי סנהדרין פ"ח וכ"מ וע' תוס' ב"מ דף ל"ה ע"ב ד"ה תחזור מה דמחלקי כה"ג ע"ש. ועי' ב"מ דף מ"ח ע"א בהך דר"ח דמוקי כשיחד כלי ושם מה דאמר רב לרבות תשומת יד

להישבון ור"ל משום דרב ס"ל ב"ק דף ק"ו דשבועה קונה ורבא שם רצה לחלק בין מלוה לפקדון ע"ש ולכך צריך קרא לרבות גבי מלוה דצריך להשיב וכגון שיחד לו כלי ולכך רבינו ז"ל לא הביא הך דר"ח דזה רק אליבא דרב וכמש"כ וע' בירושלמי ב"ק פ"ט ה"ז דהוה מחלוקת אימת נעשה החומש קרן אם רק בשעת נתינת הקרן או בשעת הבאת עדים ע"ש ובתוס' שם דף ק"ד ע"ב:

הלכה ה

אחד הנשבע כו'. עי' כאן דף ל"א ע"ב. במה דאמר שם לדברי ר"ש קנס הוא כו' ומה נ"מ הא א"צ תביעה גבי שבועת הפקדון וצ"ל דזה גרע יותר דהוא משיב רק על מה שתבעו ודעתו ג"כ לזה ועי' בירושלמי כאן ובנזיר פ"ד דר"ש לשיטתיה אזיל שם נזיר דף כ"ב ע"א ע"ש בתוס' ד"ה ת"ש וע' בהך דסנהדרין דף קי"ב ע"א דהודחו מאליהם עדיף מהדיחוהו נשים כו':

הלכה ו

אחד כו' או לשלוחו כו'. עיין בכ"מ אך באמת הא גם גבי שבועת העדות מהני הרשאה כמבואר דף ל"ג ע"ב. וע' לקמן פ"ט ה"ו בדברי רבינו ע"ש ובאמת הא דצריך כאן הרשאה י"ל דרק אם האחר משביעו אבל מושבע מפי עצמו י"ל דחייב אף בלא הרשאה. וע' בירושלמי כאן פ"ה ה"א פרט למכחש באחד השותפים ומביא ראיה דאינו יכול לתבוע חלקו ע"ש ויש שם ט"ס ג"כ וצ"ל דמיירי במושבע מפי אחרים. ועיין ב"ק דף ק"ח ע"ב בתוס' ד"ה תבעו ושם דף ע"א ע"ב גבי גנב שור של שני שותפין ע"ש:

הלכה ח

אינו לוקה כו'. עיין כאן דף ל"ז ע"א ובתוספתא כאן פ"ד דמבואר כן וכ"כ בזה:

הלכה יד

היה חמשה תובעין כו'. עיין בהך דנזיר דף י"א ע"א גבי ואני אי על כולי דיבוריה. ובירוש' שם דאם אמר הריני נזיר מאה יום וחבירו אמר ואני חבירו נזיר רק ל' יום וע"ש דף י"ג ובדברי רבינו פ"ב מהל' נזירות ה"ה ע"ש. ועיין בירושלמי פ"ד דשם גבי שנים אמרו הרי אנו נזירים ואחד אמר ואני אם ר"ל ב' נזירות או רק אחת ע"ש וצריך לחלק דכאן הוא עצמו אומר זה אמרי' דכוונתו על הכל ועי' בהך דגיטין דף פ"ב ע"ב ודף פ"ג ע"א בהנך בעיא דשם ע"ש:

הלכה טו

טען שאבד כו'. ע' תוס' ב"ק שם דלא גרסי והודה ועי' ירושלמי שבועות פ"ח ה"ג דמבואר שם דמביא רק אשם בלא חומש. וע' ב"ק שם דף ס"ה ע"ב דמבואר להיפך וצ"ל דרבינו

ר"ל דמיירי שנשבע שלא בב"ד דאז לא מקרי כפירה ואף לאחר שנשבע לא מחייב באונסין והוה שפיר שבועה וגם מחמת הודאתו לא נפסל משבועה וע' מש"כ רבינו בהל' טוען פ"ב ה"ג והטעם דכ"ז שב"ד לא פסלוהו לא נפסל לשבועה בתורת לאו בר שבועה וע' בירושלמי פ"ג דסנהדרין ה"ב פסול צריך שיפסול בב"ד ע"ש ועיין בהך דסנהדרין דף כ"ז ע"א ע"ש בתוס' ד"ה מאי מ"ש מהך דשבועות אך באמת ר"ל כך דיש שני מיני חשוד. אחד משום שאין מאמינין לו ואחד משום דלאו בר שבועה הוא והך שאין מאמינים לו א"צ שיהיה ע"פ ב"ד רק דמ"מ אינו נאמן אך היכא שיש אמר שזה חמור לא חשיד. ובזה יש ליישב הך דשבועות ל"ח ע"ב גבי האי דיינא דאשבע כו' דקשה דממ"נ אם חיישינן שנשבע לשקר שוב מה מהני מה שמשביעין אותו אח"כ אך בזה א"ש כיון דזה לא ע"י ב"ד כל היכא דזה חמור מזה לא נפסל. משא"כ אם נתברר בב"ד אז נפסל בגדר לאו בר שבועה ונ"מ שאם הודה שכבר נפסל בב"ד אחר לשבועה אז אין נותנין לו שבועה. וע' מש"כ רבינו בפי"ב מהלכות עדות ה"ט ושם מיירי כה"ג. ועי' בהך דכתובות דף מ"ב גבי קנס ובהך דמכות דף ג' ע"א גבי עד זומם ע"ש. ובזה א"ש מה דכתב רש"י בהך דיבמות דף כ"ה ע"ב ד"ה ואין אדם דכתוב שם למלקות ולפסול. ולמלקות ודאי ר"ל דהיכא דמודה שכבר גמרוהו ב"ד להלקות דבלאו הכי הא אי אפשר לחייבו בלי עדים והתראה. וא"כ מוכח דלפסול ר"ל ג"כ כהאי גוונא:

הלכה טז

פחות מפרוטה כו'. כן מבואר כאן דף ל"ח ע"א גבי פרוטה מכולם וע"ש דף כ"ג ע"ב. וע' בתו"כ ס"פ ויקרא לאשמה בה כו' פרט לפחות מש"פ. ובירוש' פ"א דקדושין ה"א ע"ש:

פרק ט

הלכה ב

אין העדים כו' ובב"ד כו'. עיין בתוספתא כאן דממעט משביע בפני עכו"ם דפטור משום דאסור להגיד. ולכאורה קשה למה לי זה הא הוה חוץ לבית דין אך י"ל דר"ל דפטור אף משום שבועת ביטוי וע' לקמן הי"ד. ואף דמהך דב"ק דף קי"ג משמע דאין איסור להעיד שם י"ל דזה רק שם דיש דין לעכו"ם עם ישראל ושפיר שם ב"ד עליהן לגבי עכו"ם משא"כ בב' ישראלים אז י"ל דאף משום שבועת ביטוי פטור דאסור להעיד. גם י"ל דבתוספתא קאי אליבא דר"מ דס"ל דמפי עצמו אף חוץ לב"ד חייב וקמ"ל דבפניהם לכ"ע פטור. גם י"ל דאין הטעם משום דצריך ב"ד רק משום דלא מהני עדותן וא"כ יהיה נ"מ אם עדים יודעין שכבר נגמר דינן בב"ד והוה אמינא דאז אף אם מעידין בפני שאינם ראויין לב"ד

כיון דעפ"י דין כבר נתחייב שפיר חייבין משום שבועת העדות קמ"ל דאף זה אין רשאין להעיד. וע' במש"כ רבינו בסוף הל' סנהד' ובהך דגטין דף מ"ד ע"א וכותב ומעלה כו' ע"ש בתוס'. ועי' במש"כ רבינו בפיהמ"ש על הך דדף ל"ה או שאמר להם הנתבע פ' שם דלפטר ליכא קרבן שבועה ע"ש וצ"ל הטעם דלפטר אין עליהם שם עדות לענין קרבן שבועה. ואף דהא מבואר כאן דף ל"ב ע"א דגבי עד סוטה דחייבין קרבן שבועה אף דזה לפטור י"ל דרק גבי כתובה וכה"ג דהחיוב כבר נתחייב ע"פ ב"ד והעדים באים להפקיע שפיר יש עליהם שם עדות היכא דבאים לפטור משא"כ גבי חוב דכ"ז שלא יעידו לא נתחייב לכך לפטור אין עליהם שם עדות ועי' מש"כ התוס' כתובות דף צ"ו ע"ב ד"ה נכסי ע"ש וא"כ לפי"ז גבי עדות שמעידים שכבר נגמר דינו לחיוב י"ל ג"כ דאין בהם קרבן שבועה כיון דלא על פיהם נתחייב עכשיו. ואף דמבואר במכות דף ה' וכן פסק רבינו בפי"ט מה' עדות ה"ב דלגבי עדים זוממים שפיר דייניין בהו דינא דעדים זוממין אף דהא מבואר בדברי רבינו בה' סנהדרין פי"ג ה"ז דלגבי רוצח אין צריך כלל לזה ב"ד ע"ש מ"מ לגבי קרבן שבועה י"ל דאין עליהם שם עדים והטעם משום דשם נתברר ששקר הדבר לכך שפיר יש שם עדים עליהם משא"כ כאן. וע' מש"כ רבינו בהל' ממרים פ"ז ה"ט דכתב שם דכיון דנגמר דינו הרי הוא כהרוג ואף דבעי ב"ד בשאר חייבי מיתות לבד מרוצח. משום דזה גופא הוה דין וע' בערכין דף ו' ע"ב ודף ז' ע"א. ובסנהדרין דף פ"ה ע"א ובתוספתא דב"ק פ"ט:

הלכה ו

אין העדים כו' או שלוחו כו'. ע' כאן דף ל"ג ע"ב ברש"י ד"ה פטורים דהיכא דלא מטא לידיה לא מהני הרשאה וע' בר"ן שם וע' מש"כ רש"י בכורות דף מ"ז ע"ב דמוכח שם דאף בפשוט לא מהני הרשאה היכא דלא הוכרו מעולם. וע' בתוספתא ב"ב פ"ט דמבואר להיפך וע' תוס' בכורות דף מ"ט ע"א דהיכא דשניהם לפנינו א"צ הרשאה ע"ש ובזה יש ליישב מה דמבואר בתוספתא דב"ק ספ"ג בזמן שכולן באין לב"ד וט"ס שם וצ"ל להיפך. ועיין מש"כ הראב"ד ז"ל בהשגות פ"ד מה' חובל הי"א דגם גבי קנס כותבין הרשאה ע"ש. והנה בתוספתא כאן פ"ב מבואר דגם יורש אם משביע את העדים חייב משום שבועת העדות. ע"ש וע' תוס' בכורות דף נ"ב ע"א מה דמחלקין בין יתומים למלוה כיון שלא היה בידם מעולם:

הלכה ט

אין העדים כו' משביע אני כל כו'. עי' רש"י כאן דף ל"ה דמחלק הטעם משום דכיון דאמר עומדים כאן הוה כמי שסיים אותן העומדין אצלו משום דבעי דבר המיוחד. ועיין

בהך דכתובות דף ע' ע"ב ונדרים דף ל"ו ע"ב אך רש"י ערכין דף י"ח מחלק משום דשם אמר עליכם ולא ייחד מי שיודע. וע' בירוש' פ"ה דמעש"ש מה דאמר שם ומקומו מושכר לו משום דבעינן דבר המסוים וזה מקרי מסוים כיון דלא הקנה רק מקום המעשר. וע' בהך דנדרים דף פ"ח ע"ב בר"ן שם מה דמחלק לשיטת רבינו דהיכא דאמר מה שתרצי הוה כמו מיוחד דכ"ז שלא תרצה לא הוה שלה. ועי' בירושלמי פ"ח דשביעית ה"א גבי לשמור ולא ליתן מתנה דאף אם אמר לכל מי שירצה שוב לא הוי מיוחד. ואף דלעצמו אינו יכול ליקח כעין מש"כ ה"ה ז"ל בפי"ז מה' אישות בשם הרשב"א גבי שליח למכור דאינו יכול ליקח לעצמו וצ"ל דס"ל כשיטת התוס' כתובות דף נ"ו ע"ב דשמירה הוה גדר שעבוד ששעבד נכסיו וס"ל דלשעבד נכסיו לכל העולם א"א וע' בע"ז דף ס"ג גבי ערב דלא משמע כן ע"ש ועיין ב"ק דף ס"ג ע"א בתוס' ד"ה דבר שאינו מסוים ובירוש' כאן פ"ד ה"י משום שאינו מתכוין להם. ועיין במש"כ הרי"ף ז"ל דאף אם הראה באצבע עליהם ג"כ לא מהני ע"ש. וע' בתוס' כאן דף ל"ה ד"ה או שהיה דבטל השבועה משום עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ומשמע אף למ"ד דנמצא אחד מהם קרוב או פסול אין עדותן בטלה ועיין בירוש' כאן פ"ד גבי היו שתי כתי עדים דבכת אחת נתבטל לגמרי. וע' בנ"י ב"ב פ"י על הך דדף קע"ב אני פלוני לויתי ממך מנה ע"ש דאמר שם ג"כ דלשעבד עצמו לכל העולם א"א:

הלכה י

וכן אם אמר כו'. ע' בהשגות ולעיל בהל"א ולקמן פ"י הי"ז. וע' בירוש' פ"ה דכאן דאמר שם דבשבועת הפקדון לא עשה המושבע כנשבע ור"ל כשיטת רבינו דגבי שבועת העדות יש חילוק בין מפי עצמו למפי אחרים לענין אם צריך השבועה בב"ד והנה באמת לפי מה דמבואר לקמן בדברי רבינו הי"ד דכל היכא דליכא שבועת העדות יש שבועת ביטוי ור"ל לענין מלקות דאף דהא מבואר ברש"י ותוס' כאן דף ל"ז דגבי שבועת העדות ליכא גדר מלקות. זה הטעם רק משום הך דכריתות דף י"ב ע"ב דיכול לומר לא נתכוונתי וע"ש בתוס' ור"ל כך דאף דבאמת אם יעידו מקבלין עדותן אף שלא נתכונו אך אז חל עליהם שם עדים אבל משעת ראיה אין עליהם שם עדים ולכך לא בטל עדותן גבי קרוב או פסול אם לא נתכונו להעיד משעת ראיה דאז לא הוו עדים כלל ועיין מש"כ הרמב"ן ז"ל ספ"י דסנהדרין גבי עדי גניבה ובירוש' פ"ד דכתובות ה"ג גבי הני עדים שאמרו הבעל שכרן להעיד ע"ש וא"כ שוב לא שייך עליהן גדר שבועת העדות דגבי שבועת העדות לא אזלינן בתר מה דמועילים בדבורם רק שיהא שם עדים עליהם וכמבואר בירוש' כאן דאף אם קבלו עליהם פסול לעדות לא מחייב קרבן שבועה אף דמהני דבריו משום דבעינן עד.

והך מחלוקת דכאן גבי עד אחד ר"ל כך אם מתחלה עד אחד * לא אתי רק לשבועה או דיכול לבטל העד בשבועה וע' מש"כ התוס' ב"ב דף ל"ד ע"א גבי הך דמחויב שבועה כו' ועיין בהך מחלוקת דסנהדרין דף ל' ע"א גבי הך דר"נ ורבנן אם עדותן מצטרפת ועיין מה שכתב רש"י כאן דף ל"ב ע"ב גבי עדי סוטה דרק משום שתודה ע"י המים ולא מחמת שתמות דזה לא מקרי ע"י עדותן. וזהו כוונת הגמ' שם דרחמנא הימניה ר"ל בגדר עדות ממש ועיין מש"כ התוס' שם דף ל"ג ע"ב ד"ה או אין מש"כ דעיקר לא אתי כו' ואף דהא לקמן דף ל"ח ע"ב גבי הך דר"ש ורבנן כו' בעיקר קנס הוא תובע צ"ל דכאן אין שם עדות ממון עליהם. וע' כאן דף ל"ג ע"א גבי שבועת העדות דאנוסה ומפותה. דלכאורה אמאי לא הוי בגדר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה כמ"ש התוס' כאן דף ל"ה ע"א ד"ה או ובאמת הירושלמי ס"ל בפ"ה דכאן ובפ"ד דנזיר דטעם דר"ש הוא משום דבטלה מקצתה בטלה כולה וע' בירושלמי ספ"א דנדרים גבי הנודר בתורה ע"ש נמצא דגבי עדות בעינן שיהא עליו שם עד תחילה ואף היכא דלא מהני עדותו רק מדרבנן לא איכפת לן כמש"כ התוס' דף ל"א ע"א ד"ה ורבנן ע"ש ובזה א"ש ג"כ מ"ש התוס' דף ל"ב ע"ב ד"ה ש"מ מאי טעמא לא אמר זה אעד סוטה ע"ש. ובאמת כך דמה"ת יש שעבוד כתובה גם על מטלטלים בגדר חוב ע' ירושלמי פ"ט דנדרים גבי הך דאתה מוכר שער ראשך כו' ובסוף פ"ד דכתובות הוה זה מחלוקת דאמוראי ע"ש גבי אין להם רק בית ששוה עשרה דינר והכתובה היתה עשרים דינר וע' בירושלמי כתובות פ"ט ותוס' כתובות דף פ"ב ובכורות דף נ"ב וכ"מ בזה. ולכך בעד סוטה דמהני מה"ת עדותן ודאי חייב קרבן שבועה אף דרבנן הפקיעו השעבוד ממטלטלין משא"כ גבי עד מיתה דרק מדרבנן מהני עדותן וא"ש ג"כ דברי רבינו לקמן. והטעם דמדרבנן מהני לחייב קרבן שבועה משום דלא גרע מהך דאמרינן כאן דף ל"ד ובירושלמי ובתוספתא דבידיעה בלא ראיה ג"כ חייב קרבן שבועה אף דהחיוב הוא ע"י דבריו של הנתבע. וכן בראיה בלא ידיעה דאם אמר יאמרו ואני אתן חייבים ק"ש. וה"נ כן. והנה כ"ז רק משום שבועת העדות אבל משום שבועת ביטוי חייבים מלקות גם בזה. וא"כ איך אמרינן במשנה דאם השביע עליהם חוץ לב"ד ע"מ שאמרו אין אנו יודעים ה' פעמים ובאו לב"ד חייבים על כאו"א אמאי דהרי הם פסולים בשבועת חוץ לב"ד ע"י שבועת ביטוי כיון דהוו מזידים וא"כ פסולים לעדות וע' מש"כ הר"ן ז"ל פ"ז דכאן היכא משכחת התראה בשבועת העדות שמא שכחו. וע' תוס' דף ל"ז ע"א ובמש"כ רבינו לקמן פ"י הט"ז ע"ש דמשמע דנשבעו חוץ לב"ד שאין יודעין עדות וצ"ל משום הך קרא דשם דמרבינן דחייב על כאו"א וע"כ כשיטת רבינו דמושבע מפי אחרים ע"כ צריך להיות בב"ד וא"כ לא משכחת לה וע"כ כה"ג. וגלי לן קרא דכאן חייב.

אך אם נימא דגם מפי אחרים מהני שבועה חוץ לב"ד הדרא קושיא לדוכתא דשוב אין ראיה מקרא. דשמא קרא קאי אמושבע מפי אחרים דאין שייך בו שבועת ביטוי ולכך חייב על כל או"א. אע"כ כשיטת רבינו. וע' בתוספתא כאן פ"ב דממעט כל הפסולים מקרא דוהוא עד בראוי להעיד. ובירושלמי כאן ממעט מאם לא יגיד את שהוא מגיד וחבירו משלם ממון וע' ביומא דף ע"ד ע"א דיליף ג"כ מהך קרא דאם לא יגיד ע"ש. והך דתוספתא צ"ל דנ"מ כגון בעדות סוטה או בעדות אשה דשם מהני קרובים וכן בהך דירושלמי דכתובות ספ"ב גבי נאמנין להעיד בגודלן מה שראו בקוטנן דבעי שם אם מקרי גדר עדות לענין שיהא בהם הזמה ע"ש וע' מש"כ רבינו בהל' עדות פ"ט ה"ג דכל מי שע"י עדותו אינם יכולים ב"ד לפסוק דין אין עליו שם עד וע' בירושלמי ספי"א דיבמות גבי הך דנתערב ולדה בולד שפחתה אם שניהם מעידים אם יש עליהם שם עד אחד. אך שם י"ל כמו דאמרינן בגטין דף מ"ב ע"ב אי אתא אליהו כו' ר"ל דשם לא הוה הספק בגוף רק ע"י סיבת תערובות וע' תוס' יבמות דף ל"ה ע"ב ודף מ"א ע"ב ושם ג"כ רק ע"י תערובות ותוס' שם דף ס"ז ע"ב ד"ה אין חוששין ושם דף צ"ט ע"ב וכ"מ. וע' בתוספתא כאן פ"ג דממעט חרש מן ושמע ושוטה מן וידע ומשמע שם דממעט זה לענין קרבן שבועה לא לענין עדות בלבד. וע' רש"י ב"ק דף פ"ז ע"ב ורשב"ם ב"ב דף קכ"ח ד"ה ונתחרש ע"ש דמחלק בין אלם דהוה אינו ראוי לעדות מחמת העדות ובין שוטה וחרש דאינו ראוי לעדות מחמתו. ר"ל כך דיש ג' דינים גבי עדות. א' מה שהחסרון בהעדות לא בגוף העד וזה ר"ל התוס' שבועות דף ל"א ע"ב ד"ה ואין חייבין מה דמקשה דכיון ששכחו העדות אין עליהם שום שם עד. ותירצו דהגוף יש עליהם שם עד וזה תליא בהך דכתובות דף כ' אם אמר נזכרתי כו' אם הוה עד. ויש שהוא חסרון בגוף ויש שהחסרון רק מחמת דבר אחר. וזה הך מחלוקת דב"ב שם גבי סומא אם מחמת הגוף או מחמת דבר אחר ונ"מ דשוב לא בעי תחילתו וסופו בכשרות וע' רש"י ערכין דף י"ח ונדה דף מ"ט ע"ב דס"ל מחמת גזה"כ ובזה אתיא שפיר דברי הגמ' דב"ב שם מה דמקשה מברייתא דבעי תחלתו וסופו בכשרות ש"מ גזה"כ הוא. והנה אם נימא דהתוספתא ר"ל לגבי קרבן שבועה א"כ קשה הא לפמש"כ רבינו לקמן בהי"ב דצריך שישביעם בלשון שהם מכירים וכן כתב לעיל פ"ז ה"ז גבי שבועת הפקדון וכן מבואר בירושלמי דסוטה פ"ז ה"א וא"כ ל"ל מיעוט לגבי חרש וע' בירושלמי שם בהך מחלוקת דר"י ור"י ע"ש וצ"ל דר"ל שנשתפה בשעת השבועה לכן הפטור רק מחמת שאינו ראוי לעדות וע' בתוספתא פ"ב דנקט שם לא היה לו עדות או שהיה יודע ונעלם כו' פטור וצ"ל דכוונת התוספתא דלא נתכוון לעדות וכעין הך דכריתות דף י"ב ע"ב וכמש"כ לעיל וגם י"ל דנ"מ לפי מה דס"ל לרבינו לקמן

בהל' י"ד וכן הוא בירוש' פ"ג ופ"ד דבקרוב ופסול יש בו בגדר דין שבועת ביטוי גבי היכא דידע עד מפי עד אם יש בו חיוב משום שבועת ביטוי כיון דהוא עצמו אינו יודע ע' בתוספתא ב"ק פ"י גבי אם אמר לו אביו גזילה זו של פלוני והוא נשבע שאינו יודע אם נשבע על דעת עצמו פטור וה"נ ר"ל התוספתא דאינו יודע לו עדות ר"ל שהוא עצמו לא ידע כלום. ועי' ב"ק דף ק"ה ע"א גבי כגון שהיה דיסקיא של אביו מופקדת ע"ש. גם י"ל דר"ל כך דבשעת הכפירה היה זכור העדות רק בשעת שבועה שכח ונשבע על דעת ראשונה דזה ג"כ פטור ועי' בהך דהוריות דף ו' ע"ב גבי הורה ושכח מאיזה טעם ועשה על דעת ראשונה עיין שם. ועיין בירושלמי כאן פ"ד ה"ד גבי הפרישו קרבנן קודם שכפרו בב"ד הוה הפרשה קודם חטא דלא מהני כלל וא"כ נמצא הכפירה חוץ לב"ד אינו כלום ולא הוי כמו תחילתו ברצון וסופו באונס דחייב גם על סופו כמבואר בירושלמי סוטה פ"ה וכבר הארכתי בזה במקום אחר. ועי' בתוספתא דב"ק פ"י דמבואר שם להדיא דפטור כה"ג גבי ראה גזלתו של חבירו בתוך ביתו ע"ש וע' בהך דשבועות דף כ"ו ע"ב גבי מצטער ואכלה ובמש"כ הראב"ד ז"ל לעיל ספ"ג ע"ש. וע' בהך דשבת דף צ' ע"ב במה דאמר שם כגון שהצניע ושכח למה הצניע וע' ב"ק דף כ"ו ע"ב גבי הכיר בה ושכחה ע"ש דלא מקרי אונס ע"ש ועיין בהך דהוריות דף ב' ע"ב גבי מבעט בהוראה דלא מקרי עשה בהוראת ב"ד ושם דף י"א ע"א גבי אוכל נבלות לתיאבון וכ"מ בזה:

[השמטה **מש"כ גבי עד שבועה דבעי שיהי שם עד עליו: והנה** לכא' מלשון התוס' סוטה דף ב' ע"ב לא משמע כן בד"ה כל מקום דכ' שם דשבועת העדות תליא בהפסד ממון לא בגדר עדות. וע' רש"י קדושין דף ס"ה ע"א גבי שניהם מודים לדברי העד דשפיר יש שם עדות עליו לא מחמת העדאתם דבקדושין עדות על הדבר לא על הבירור ויהי' נ"מ לשיטת רבינו בהל' חובל ומזיק פ"ה ה"ו דגבי חבלה בלא עדים לא נתחיב רק דנ"מ בין נזק וצער לקנס לדידן דבקנס הוי ההודאה פטור וכן אם מודה שהיו אז עדים ג"כ פטור וגבי בושת ופגם אם מודה שהיו אז עדים חייב וכ"כ בזה בהל' נערה דהטעם משום דההודאה הוי חיוב חדש והיכא דבעי מעשה שיתחיב ע"ז לא מהני רק אם היו עדים בשעת מעשה. ואם הודה שהיה אז עד אחד אם חייב דגבי קנס פטור ע' ב"ק דף מ"א ע"ב בתוס' ודף מ"ו ע"א ודף ע"ד ע"ב ע"ש ומה דמבואר בירוש' רפ"ו דשבועות דע"א אינו מחייב שבועה על קנס ר"ל אם אומר שכבר נגמר דין כמו הא דכתובות דף מ"ב ומכות דף ג' ודף ה'. דאל"כ הא גם לפי דבריו אינו חייב כלל כ"ז דליכא עדים וע' תוס' זבחים דף ע"א ע"א ד"ה על. ובאמת מה דאמרינן בקדושין דף ס"ה ע"ב מה דעתיך דילפית כו' מה התם הודאת בע"ד ר"ל כך אם ב' מודים שקידשה בפני עדים דאז תהי' א"א גמורה שלא

יתפסו בה קדושין אחריני ובאמת זה אינו כ"ז שלא תוחזק ל' יום כמש"כ רבינו בספ"א מהל' אסו"ב ע"ש ואמר משום דחב לאחריני. ודלא כתוספות גיטין דף ד' ע"א ד"ה דקי"ל ומה שמודה בפני עדים זה לא מהני דהיכא דבעי מעשה צריך עדים על המעשה וזהו כונת הגמ' גיטין דף פ"ט ע"א דעדים דוקא אם מעידים דבר ברור ר"ל דעל אומדנא לא שייך גדר עדות וכע' הא דהל' שאלה ופקדון פ"ו ה"ד דאם באו עדים והעידו לדיין שזה אינו אמיד לא מהני דע"ז לא שייך גדר עדות וזהו ג"כ כונת הגמ' כתובות דף פ"ה ע"א גבי הא דר"פ דאמר רבא מר קים לי בגוה ר"ל דרב פפא לא העיד בגדר עדות רק ידענא בגדר אומדנא ואמר רבא דלא מהני עדות לאומדנא דצריך שיהי' הדיין בעצמו יודע משא"כ אשתו דכגופו דמיא הוי כאילו הדיין בעצמו יודע וע' בשבועות דף מ"ו ע"ב אפילו אשתו של שומר נשבעת פי' דהוי כגופו. וע' בכורות דף ל"ה ע"ב וכ"מ. ומה דבעי בשבועות שם גבי שכירו ולקיטו מאי זה תליא במחלוקת דמס' טהרות פ"ז מ"ג אם אומנין הוי כמו שמסר להם שמירת הבית או לא. וע' ערובין דף ס"ו ע"א ודף פ'. וע' פסחים דף קי"ג ע"ב במה דאמר שם אי ידע דמהימן ליה רביה כו' וכן מבואר בשאלתות דר' אחאי פ' וישב פ' כ"ז וכן ר"ל התוס' קדושין דף מ"ג ע"ב ד"ה והשתא דעד הצריך שבועה לא הוי עד והטעם דצריך שיגמר הדבר בפיו לבדו וע' כתובות דף ט' ע"א וקינוי וסתירה כו':
ע"כ השמטה]

הלכה יב

ואין העדים חייבים כו'. כן מבואר בירושלמי פ"ז דסוטה ע"ש והנה שם בירושל' בריש ה"א מבואר דגבי סוטה לא מהני אם משביעה ע"י מתורגמן שהיא אינה מבינה לשון כהן וע' מש"כ הר"ן נדרים בשם הירושלמי בדף ח' ע"ב גבי מהו למתיר ע"י מתורגמן ע"ש. וע' בהך דמכות דף ז' ובדברי רבינו פכ"א מהל' סנהדרין ה"ח דקאי אבעלי דינים והנה כאן גבי שבועה אם מהני ע"י מתורגמן. הנה רבינו לעיל בהל' ו' הביא דמהני ע"י שליח ע"ש והשמיט דין דשלח ביד עבדו לא מהני וע' בהך דב"מ דף צ"ו ע"א גבי שאילה בבעלים ע"ש דעבדו כגופו. וצ"ל דס"ל דזה תליא בהך מחלוקת דב"ק דף ק"ד גבי שליח שעשאו בעדים ע"ש ושמואל לשיטתיה ב"ק שם דס"ל דלא מהני שליח שם משא"כ לדידן דפסקינן כר"י מהני שליח שפיר. גם יש לחלק בין מושבע מפי עצמו למושבע מפי אחרים דמפי עצמו י"ל גם ע"י שליח לדידן אבל מפי אחרים לא מהני שליחות כעין מש"כ הרא"ש ז"ל בנדרים דף ע"ב ע"ב גבי שמיעת אפוטרופוס וכ"מ בזה. ובזה יש ליישב לשון רבינו:

הלכה יד

כל מקום שאמרנו כו'. עי' לקמן בהל' י"ח ובכ"מ. אך באמת כ"כ דכאן ר"ל לענין מזיד ומלקות דכאן לא שייך הטעם דדף ל"ז ע"א דרק גבי עדות שייך זה ולא גבי שבועת ביטוי כיון דזה לא בגדר עדות ובהל' י"ח ר"ל בשוגג ולענין קרבן וע"ש:

פרק י

הלכה א

או שהיה המלך כו'. ע' מש"כ רבינו בהל' עדות פי"א ה"ט דכתב שם מלכי ישראל. וע' בהך דהוריות דף ח' ע"ב בהך דר"ע דמלך לא שייך בקרבן שבועת העדות ולפי מש"כ התוס' שבועות דף ל' ע"ב וסנהדרין דף י"ח ע"ב גבי מלך מחויב להעיד בעד סוטה משום דנ"מ לאיסורא. אך צ"ל דלר"ע בהך דהוריות שם ס"ל דאימעיט לגמרי מגדר עדות והוה כמו אשה אף דמהני לענין סוטה וכמו אם קבל עליו קרוב או פסול כמבואר בירושלמי אך רבינו ז"ל בהל' שגגות לא פסק כן. רק דס"ל דנשיא שפיר ישנו בגדר שמיעת קול ע"ש בפ"י ה"ז דס"ל דזה רק לר"ע וגם נ"מ לעדות שראה בהיותו מלך ואח"כ עבר אם עדותו כשרה או לא וזה יהיה תליא אם נימא דהוה שינוי בגוף. וע' מה דס"ל לר"ש בהך דהוריות דף י' וכתובות דף מ"ה גבי חטא עד שלא נתמנה ע"ש ברש"י בהוריות ושם דף ג' ועיין בהך דתמורה דף כ' ע"א דאמר שם דהוי כתרי גופי. אך זה רק לר"ש דצריך שיהא חטאו וידיעתו שוין וס"ל ג"כ דזה הוה שינוי בגוף ולא מחמת הדין. ולכך סבירא ליה ג"כ דאין שייך כלל בנשיא קרבן דשמיעת קול כמבואר בירושלמי ספ"ב דהוריות דנשיא פטור על שמיעת קול היינו לר"ש משא"כ לדידן ואף דבכריתות דף כ"ו ע"א מבואר שם סתמא דגמ' דנשיא פטור על שמיעת קול צ"ל דשם אתיא אליבא דר"ע ור"ש. ועי' מש"כ רבינו בהל' מלכים פ"ג ע"ש בכ"מ דדבריו תמוהין ולכך כאן בגמ' ממעט מן ראוים להעיד לא מן פסולים וא"ש וע' שם ברש"י ד"ה כ"ש:

הלכה ו

תבע כו'. ע' בהלכות עדות פכ"א ה"ה דמוכח שם מדברי רבינו דאם בא העד שאומר שזינתה יחד עם עדי קנאה וסתירה משלמין הם כנגד הכתובה אם נמצאו זוממין וכעין הך דב"ק דף כ"ד והע"א אינו משלם אף דהוזם וכן מוכח מהך דב"מ ד' ד' ע"א מה לעד א' שכן אינו בהזמה ע"ש בתוס' וכאן מאי גבי שבועה אם חייבין קרבן שבועת העדות אם מתחיל' בא העד שזינת' ובאמת י"ל דכ"ז דליכא עדי קינוי וסתירה אין מקבלין כלל העד שזינתה והנה באמת נראה דהך דפסיק רבינו שם דעדי קינוי וסתירה לוקין כשהוזמו וכן

מבואר בירושלמי פ"א דסוטה ה"א לא הוה דוגמא דהך דמכות דף ב' ע"ב הובא בדברי רבינו בהל' עדות פ"כ ה"ח דשם הוא מהך דוהצדיקו את הצדיק כו' וכמש"כ רבינו ונ"מ דהוה בכלל עדים זוממים וא"צ התראה ע' בכתובות דף ל"ג ע"א דגם גבי בן גרושה ובן חלוצה אף דהלאו הוא משום דלא תענה כו' מ"מ לא בעי התראה והוא דקאמר בגמ' שם ר"א דלכך אינו לוקה משום דלאו בר התראה הוא זה רק דאימת יכולין לומר דעדים זוממין ילקו בכל מקום זה רק אם לא מחמת כאשר זמם רק מחמת לא תענה וע"ז שייך גדר התראה משא"כ אם מחמת כאשר זמם אז לא שייך כלל דלילקו היכא דרצו לחייבו ממון. ונ"מ להך דר"א ב"ק דף ע"ד ע"ב גבי עדים שהוכחשו ולבסוף הוזמו שלוקין וכן בהך דסנהדרין דף פ"ו גבי עדי גניבה שם י"ל דצריך התראה ולא שייך הך קשיא דכתובות נתרי אימת כיון דלא משכחת לה בענין אחר הוה התראה כה"ג וכ"כ בזה. וכמש"כ רבינו לעיל פ"ה ה"ב. אך עי' במש"כ התו' סנהדרין דף ס"ה ע"ב ד"ה יצאו דמבואר שם דגם שוגגין חייבין גבי עדים זוממין ע"ש. ובאמת נראה דזהו ג"כ כוונת הירוש' מכות פ"א הט"ו דאמר שם על עדים זוממין דאין צריך התראה מטעם דאית בר נש חמין חברוהי כו'. והוא תמוה לכאורה. דהא התראה הוה דין וגם צריך לקבל עליו כמבואר סנהדרין דף מ"א ודף ע"ב ע"ב ובכ"מ. אך באמת י"ל דס"ל דעדים זוממין הוה גדר רודף וכיון דקי"ל דרודף אין צריך התראה ה"ה עדים זוממין ובזה א"ש דלכך הרגו אין נהרגין וכעין דאמרינן בסנהדרין דף ע"ב ע"ב דהיכא דהנרדף נהרג אז הרודף בעי התראה. אך הא מ"מ צריך שידעו שישראל הוא ובן ברית הוא כמבואר בסנהדרין שם והטעם דלמא ע"י זה יפרוש מלרדוף וראיה דקטן נהרג ולכך אמרינן בירושלמי כתובות פ"ד ה"ה דקטנה שהתרו הוה כגדולה שלא התרו ע"ש ולכך קאמר דגבי עדים זוממים לא שייך זה שיודיעו להם שיפרשו דהרי הם עצמן מעידין ע"ז שיהרג בשביל שהרג וכד'. אך י"ל דזה לא גרע מהך דאמרינן בסנהדרין דף ע"ח ע"א דטריפה שהרג בפני ב"ד נהרג משום ובערת וה"נ העדים זוממין חטאו בפני ב"ד ואין בהם דיני חיובים רק צריך להרוג אותם משום ובערת הרע וע"ש ברש"י ד"ה ובערת. ובזה א"ש מה שכתבו שם התוס' ד"ה בפני דמיירי שראוהו ביום ע"ש ולכאורה קשה לר"ע בר"ה דף כ"ו אך הך דושפטו העדים כאן לא שייך כלל וכעין מש"כ התוס' חולין דף י"א ע"ב ע"ש. ואף דבגמ' שם גבי עדי טריפה לכאורה לא משמע כן שם ר"ל דלא מקבלינן עדותן ונ"מ אם לאחר הזמה נעשה טריפה ועי' דברי רבינו פ"כ מהל' עדות ה"ז ע"ש בכ"מ. וע' בהך דמכות דף ה' ע"ב דמקשה שם אי הכי כת ראשונה נמי לא ואף דהפסול שלהם נעשה אח"כ. ועי' ב"ק דף ע"ג. אך י"ל דהראשונה ג"כ גרמה שתפסול דעי"ז הוחזקו. וע' בהך דב"ק ד' פ"ד ע"א דמשמע שם

דלכך אין טריפה נהרג משום דלא שייך ביה גדר הריגה דלא כרש"י וכן משמע מדברי רבינו בה' נזקי ממון פ"י ה"ז ע"ש. ואף דבהל' רוצח פ"ב ה"ט לא כתב כן ר"ל כך דהנה אנן קי"ל דגבי רוצח וגבי נסקלין אף אם אינו יכול להמיתו במיתה הכתובה בו יכולים להמיתו בכל מיתות וע' בדברי רבינו פי"ד דהל' סנהדרין ה"ח דמשמע שם דגבי רוצח עושין בו כל מאי דאפשר אף שאינו בגדר מיתה כלל ע"ש וע' מש"כ התוס' מכות דף ב' ע"א לחלק בין א' מד' מיתות לשאר דבר ועי' בתו"כ פ' קדושים דמרבה שם גבי מולך כל מיתות ע"ש בפ"י פ"ח. ולכא' קשה הא מבואר בסנהדרין דף נ"ג דכל הנסקלין כן דינם. אך בזה א"ש דשם רק בגדר מיתה וגם ב"ד וכאן ביד כל אדם ובאיזה דבר שאפשר ובאמת נראה לי דכוונת התוספתא דסנהדרין פי"ב שהביאו התוס' כאן אין הפירוש כן דהנה שם יליף לן מהך קרא דובערת וזהו כונת הירוש' מכות פ"א הט"ו תני רבי אושעיה הפסוק הזה אמור בשתי כיתי עדים ר"ל דההורג והעדים נהרגים וא"כ נמצא הך ובערת קאי על ההורג ולא על עדים זוממין וי"ל דזהו כונת התוספתא ובאמת נראה לי דהך דין דטריפה בפני ב"ד זה לא הוה רק על רוצח ונסקלין משום דשם אתה מחויב לבערן אפילו בכל מיתות. ובאמת רבינו ז"ל לא הביא הך דין דנסקלין הורגין בכל מיתות וכן לא הביא הך דין דטריפה שרבע בפני ב"ד והוא כמש"כ. וע' במש"כ רבינו בהל' רוצח פ"ד ה"ט. ולקמן בהל' סנהדרין אבאר זה. וע' תוס' סנהדרין פ"א ע"א ד"ה ונגמר. ועי' בירושלמי מכות פ"ב ה"ה מנין אפילו אמר שאינו יכול להקבילו ר"ל ג"כ שיכול להמיתו בכל מיתה שהוא גואל הדם וכמבואר בסנהד' מ"ה ע"ב. ובירוש' פ"ד דכתובות ה"ה מבואר שם דעדים זוממין צריכים התראה ונ"ל דכן הך עדי סתירה שנמצאו זוממין ג"כ צריכים התראה אז לוקין והא דכתב רבינו שם דצריכין לשלם זה לא בגדר עדים זוממים רק מטעם שרצו להפסידו ממון ובזה א"ש מ"ש התוס' ריש מכות מהך דסנהדרין דף מ"א דהא עכ"פ מתקיים הזמה משום מלקות דשם לא מחמת עדים זוממין רק מחמת לאו דלא תענה וי"ל דצריך התראה למ"ד דצריך התראה בכ"מ. והא דאין לוקין גבי הך דעדי קינוי וסתירה אם יש עד אחד שזינתה היינו משום דאין לוקה ומשלם. ובאמת הא דאמרינן דעדים זוממים הוה לאו שאין בו מעשה זה רק גבי בן גרושה ובן חלוצה דהחיוב לא מחמת כאשר זמם ומלקות הוי כמו זוממין וא"כ אין החיוב על מה דבדבורו עבד מעשה כעין הך דב"ק דף ה' ע"ב. ולכך כאן לא שייך בו גדר קרבן שבועה דאין עליהם תורת עד. וע' תוס' כתובות דף ל"ב ע"א דא"כ הוה צריך התראה כמו שאר חייבי לאוין ולכך קרי ליה אין בו מעשה. משא"כ בשאר עדים זוממים אז מקרי הלאו יש בו מעשה. וכן כתב רש"י מכות דף ד' ע"ב ד"ה מה לי עדים זוממים. וא"ש בזה קושית התוס' שם:

הלכה טו

השביע ב' כיתי כו' הראשונה פטורה כו'. והנה למ"ד בסנהד' דף כ"ג ע"ב דגם בשתי כיתי עדים צריך לברר ולהביא שניהם ואם לא הפסיד ע"ש אם יהיו חייבים גם הראשונים קרבן שבועה כיון דזה נעשה רק ע"י פיו וא"כ הוא גרם והוה כמו לא הפסידו ממון ולא דמי להך דדף ל"ב ע"ב גבי נסכא דר"א דשם כיון דאמר אין חטפי החיוב מטעם עדות. וע' מש"כ בהגה"מ בהל' טוען בתשו' ע"ש ובאמת בירושלמי שבועות בפ"ד אמר שם דלמ"ד עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה כיון שכפרו הראשונים השניים פטורים ור"ל דשוב גם השניים אינם מועילים ע"ש. וע' בירושלמי גטין פ"א ה"א וכתובות פי"א גבי הך דמכרה להם בשטר אחד ע"ש בה"ה. וא"כ ה"ה להך מ"ד דצריך לברר בשתי כיתי עדים השניה פטורה והראשונה חייבת. וע' כאן דף ל"ג גבי פקדון אף דיכול לאמר נאנסה ומ"מ חייב. וע' רש"י ב"ק דף ק"ה ע"ב ד"ה פטור דגבי אבדה משום דיכול לאמר נאנסה לא מחייב ק"ש ע"ש וצ"ל דגבי פקדון הטענה נאנסה הוה פטור וכל כמה דלא טען הוה ממון ממש משא"כ באבדה אין עליו חיוב ברור ולא מקרי כלל עדות ממון כיון דלא בעי השבה גמורה. ע' ב"ק דף נ"ז ע"א ע"ש. וע' בתוספתא כאן ובירושלמי גבי עדות המתקימת בראיה בלא ידיעה דאם אמר יאמרו ואני פורע חייבים ק"ש אף דפיו גרם לזה ומלשון רבינו בהל' עדות ספי"ז באמת משמע קצת דב' עדים אם כפרו בעדותם יש עליהם ג"כ חיוב ממון דלא כרש"י ב"ק דף נ"ו וי"ל דהוה כמו שורף שטרותיו של חבירו ועי' בירושלמי שבועות פ"ו גבי המקרע ע"ש וע' בתוספתא כאן פ"ג המשביע עדים על ש"פ חייבים בקרבן ופטורים מן הממון ע"ש וע' בירושלמי כאן רפ"ה גבי הפקיד לשני שותפים ש"פ ע"ש וע' ב"מ דף צ"ו וכתובות דף מ"ו גבי שכרן שניהן בפרוטה וכ"מ משמע קצת מלשון התוספתא דרק כה"ג פטורים מממון משום דכל אחד אין משלם רק חצי פרוטה ואין שייך בו תשלומין ומ"מ בקרבן הם חייבים שהרי עכ"פ הפסידו לו ש"פ. ובאמת גם לענין עדים זוממין כה"ג אם העידו על אחד בש"פ כיצד משלמין אם הוזמו. וע' ב"ק דף ק"י ע"ב גבי גזל הגר שאין בו ש"פ כו' וה"נ כיון דזה הוה קנס ופחות מש"פ לא שייך לומר שמשלם קנס. וע' ב"ק דף מ' ע"א גבי כופר ע"ש והא דאמר כאן דף ה' במכות ממון מצטרף ר"ל אם משלם עכ"פ כ"א פרוטה משא"כ בפחות מפרוטה הרי לא שילמו כלל. ולא שייך לומר מה איכפת לן כיצד שלמו כיון דמי שהעידו עליו קבל כל ההיזק שרצו להזיקו. דהא בפמש"פ לא שילמו כלל. וע' בהך דסנהדרין דף ל' ע"א גבי הך מחלוקת אם מחויבים הם לשלם חלק השלישי ר"ל אם צריך שיהיו הם משלמים או צריך שהוא יקבל ההיזק שלו. וע' במש"כ רבינו בפיהמ"ש פ"ד דמעש"ש דהיכא

דע"י החומש נעשה ש"פ שפיר מצטרף וצריך לפדות הרי חזינן דאין הטעם משום דצריך שיהא במה שצריך לפדות ש"פ רק שיהא בהפדיון ש"פ. וע' תוס' שבועות דף מ' ע"א ד"ה בטוענו ע"ש שכ' וזה דוחק לאמר כו' ומשמע דכיון דההחסרון הוה פחות מפרוטה לא מנכינן ליה כלל. ואפשר דגבי עדים זוממין יהיה כמו גבי חבלה דאם אין בו ש"פ לוקה. ובזה יש לפרש הך דמכות דף ג' ע"א גבי עד זומם משלם לפי חלקו ע"ש. וא"כ י"ל דכאן כיון שהוא גרם שיהיו נצרכים דוקא השתי כיתי עדים להעיד אין עליהם החיוב להעיד ושוב אין חייבין ק"ש. ע' ב"ק דף ק"ב ע"ב גבי לא יקרייכו כו'. ועי' בהך דקדושין דף ס"ה ע"א גבי דאין כופין אותו ליתן גט משום דלא ניחא ליה דליתסר בקרובותיה משמע הא בלא זה שפיר כופין ועי' יבמות דף קי"א ע"ב לאחר ל' ע"ש בתוס' משום דרקיקה הוה גנאי וכ"מ וא"כ ממילא פטור מק"ש. והוי כעין הך דירושלמי כאן באומר הרי אתה מקובל עלי כב' דמ"מ פטור ע"ש:

הלכה טז

התובע כו' ועמדו בכפירתם כו'. ואף דהא בעי בירושלמי כאן דאם קודם שבאו לב"ד הפרישו קרבן ואח"כ כפרו בב"ד די"ל דלא הוה הפרשה כלל ע"ש ולקמן פ"ח ה"ג דהוה קרבנו קודם לחטאו מ"מ אח"כ כשכפרו בב"ד חייב מתחילה עכאו"א. וכה"ג אמרינן בירושלמי דע"ז פ"ד ה"ג גבי החוצב צלם לע"ז ר"ל דס"ל כמש"כ התוס' ע"ז דף מ"ה דאין שם ע"ז חל על המחובר אם התרו בו על כל סיתות ואח"כ עקרה מן הארץ חייב למפרע עכאו"א אף דאם לא עקרה הוה אז פטור לגמרי וה"נ כן גבי כפירה. וגם נ"מ אם ר"ל שענה אמן בכל שבועה ושבועה או שענה אמן אח"כ מ"מ חייב עכאו"א. וכן משמע ברש"י כאן דף ל"א ע"ב דענה אמן אח"כ בב"ד. ועי' בירוש' כאן פ"ג ופ"ה ה"ד שבועה שבועה אין לך בידי ע"ש וע' נדרים דף ס"ט ע"ב גבי קיום ע"ש ועי' בירוש' פ"ה דשבועות ה"ג דבעי שם ר' חגי אם אמר י' שבועות בבת אחת מהו ע"ש. וע' במש"כ הרא"ש ז"ל בנדרים דף י"ז ע"ב ד"ה כגון ובהך דערכין דף ח' ע"א ודף כ' ע"א גבי ב' ערכי וב' דמי אם זה הוי כמו ב' חיובים בבת אחת או כמו בזה אח"ז. ובזה יש לדחות מש"כ לעיל פ"ט ה"י ראיה לשיטת רבינו דהא הוי חשודים דיש לומר דמיירי כה"ג דאמר ה' שבועות בבת אחת:

פרק יא

הלכה א

כשם כו' שנאמר ובשמו כו'. עיין בהך דתמורה דף ג' ע"ב משמע כשיטת רבינו דלא כהרמב"ן בספר המצות ועיין בהך דשבועות דף ל"ה ע"ב אמרה תורה השבע ע"ש. וע' בהך דב"ק דף ק"ו ע"א בהך דרב הונא אמר רב דס"ל דשבועה קונה ר"ל כך דהנה באמת זה הוה מחלוקת אם שבועה הוה חיוב או רק בירור ע' תוס' ב"ב דף ל"ד וזה בעצם המחלוקת דר"י ור"מ בהך דשבועות דף מ"ה ודף מ"ז גבי חזרה שבועה למקומה דזה ס"ל דשבועה הוי בירור וכ"ז שלא נתברר חייב לשלם וזה ס"ל דהוא חיוב שחייבתה התורה לשבע ואם אינו יכול לא איכפת לן וע' בהך דב"מ דף ל"ה ע"ב אם שוכר קונה לפרה בשבועה או דזה השבועה היא מילתא אחריתי ובזה פליגי ר"י ורבנן ע"ש בתוס' ואזיל לשיטתיה בהך דשבועות הנ"ל ועי' בירוש' שבועות רפ"ז על הך דמתנה ש"ח להיות כשואל משום דכ"ז שלא נשבע הוא מחויב לשלם ומכלל לאו אתה שומע הן מן הך דולקח בעליו והתנאי הוא שלא יאמין לו בהשבועה ולזה מהני. ע' תוס' ב"מ דף נ"ח ע"א ד"ה בשקנה ע"ש. וכן פליגי ר"י ור"א בכריתות דף כ"ד ע"א גבי מנחת סוטה אם הוא רק גדר בירור או גדר דין ע"ש. ועי' שבועות דף מ"ח ע"א דר"א ס"ל דמחויב שבועה ואיל"ש משלם. וע' תוס' ב"ב דף קנ"ח ע"א היכי ס"ל לר"י. וע' בירושלמי שבועות פ"ז ה"י דר"י פליג על רב ע"ש. וע' בסוטה דף ו' ע"ב אם גבי מנחת סוטה יש הך דין של כפרה ספיקה. ורב ס"ל דשבועה הוה גדר חיוב וכמו דאמרינן בסנהדרין דף ע"ב ע"א דרב ס"ל דמיתה קונה לאו משום פטור דקים ליה בדרבא מיניה רק גדר קנין וכן ס"ל גבי שבועה. אך נ"ל דזה רק במושבע מפי עצמו אבל במושבע מפי אחרים דאז לא עביד החיוב של תורה לא וא"ש מש"כ התוס' שם ד"ה איתבי דלכך מקשה רק מרישא משום דשם אמר דענה אמן דהוה כמו מושבע מפי עצמו. וכן מבואר בירושלמי פ"ז דשבועות דזה רק אם עדיין לא נתחייב שעדיין לא אכל הדבר אבל אם כבר נתחייב גם רב מודה ע"ש. והא דלא מוקי גמ' דילן כך משום דקשיא ליה הך דכאן דף ק"ז ע"ב דכבר קנה אותו ופטור. ועי' בירושלמי שבועות פ"ח ה"ב ע"ש. וכן כמו דלגבי דמים קנינהו אמרינן דזה רק לענין דמים אבל מכפרה לא פטר ליה כמבואר בירושלמי פ"ו דתרומות דקרבן חייב לשמים. וע' תוס' פסחים דף כ"ט ע"א ותוס' מו"ק דף ב' ע"ב ולכך מבואר בגמ' דילן דבהודה גם רב מודה דצריך לשלם קרן וחומש ור"ל משום כפרה ולא משום דמים דממון קנה בשבועה וא"כ לפ"ז גבי יורשים דהחיוב שלהם רק משום ממון ולא משום כפרה כמבואר דף ק"ד ע"ב אלמא חומש ממונא הוא הם פטורים מלשלם לרב ובזה א"ש מ"ש התוס' שם דף ק"ד

ע"ב ד"ה יש תלמוד דל"ל קרא על זה פשיטא דצריכים לשלם קרן ע"ש אך באמת קמ"ל לאפוקי מדרב. והנה זה רק אם הוה מצוה לפייס את חבירו בשבועה אז קונה ולכך רק בב"ד משא"כ אם אינה מצוה לא שייך זה וע' בסוף שבועות דהיכא דב"ד משביעין אותו ליכא שבועת ביטוי לחד מ"ד ואמר שם בירושלמי הטעם משום שמצוה להפיסו ולא שייך שבועת ביטוי כיון דהתורה צותה אותו וכעין הך דטעה בדבר מצוה וכ"מ שעשה ברשות ואידך ס"ל דכיון שהוא שקר איגלי מילתא למפרע דאינו מצוה להפיסו כלל וע' פסחים דף ע"ב וכ"מ:

הלכה ג

ומותר לאדם כו'. נדרים דף ח' ע"א וכ"מ:

הלכה ח

והורו רבותי שאין משביעין כו'. עי' לקמן בהלכה י"ד והנה באמת כך דהנה עמדו ע"ז התוס' בגיטין דף ל"ה ע"א במה שרש"י סותר עצמו לגבי אנקוטי חפצא גבי שבועת המשנה אם צריך ע"ש. אך נ"ל כך דהנה עיין בב"ק דף ק"ו ע"א אמר שם דאף לרב דאמר שבועה קונה זה רק בזמן שב"ד משביעין אותו ולא בקופץ ע"ש ובגיטין דף ל"ה מבואר דמהני אף קופץ וגם מהני שבועה שלא בב"ד וצ"ל דשם השבועה הוה רק גדר תקנה לא עיכוב להכתובה מחמת חשש שנפרעה רק תקנה שלא תגבה כ"ז שלא תשבע וע' במה דפליגי רבינו והראב"ד ז"ל בהלכות אישות פי"ח ה"ו דאם מתה בלא שבועה ס"ל לרבינו דיורשי הבעל קברי לה וכעין זה ס"ל להרשב"ם ב"ב דף קמ"ד ע"א ד"ה ואם לגבי שבח קודם שנשבעה ע"ש וזהו ג"כ כוונת הגמ' בכתובות דף פ"ז אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים כו' ר"ל דכיון דזה אינו בשביל בירור רק תקנה לא מהני נאמנות וכעין הך דירושלמי שבועות פ"ו גבי ע"מ לגבות מן המטלטלין ע"ש בהל' ז' וכ"כ בזה לכך אף בקופצת וחוץ לב"ד מהני כיון דזה לא שייך להממון. והנה ע' כאן בה"י שכתב רבינו דמפי הדיינים צריך ג"כ לענות אמן אך מדברי התוס' כאן דף ל"ח ע"ב ד"ה לאינקוטי לא משמע כן שכתב דהוה מושבע מפי אחרים ואמן היינו מושבע מפי עצמו. ועי' מש"כ הר"ן נדרים דף ב' ע"א בשם ר"ת דבמושבע מפי אחרים אפילו ע"י אמן בעי שם ע"ש ותמה שם עליו וע' לעיל מש"כ רבינו פ"ב ה"א ע"ש. אך באמת כך דהנה בהך דגיטין דף ל"ה גבי הך מעשה דדינר זהב מבואר שם דהשבועה חלה אף ששכחה ע"ש בתוס' משום דהוה פשיעה שלא נזהרה בהפקדון ע"ש וכן גבי סוטה דאף אם אח"כ בשעת השבועה שכחה שנבעלה מ"מ בודאי המים בודקין אותה דהא אסורה לבעלה. וע' בהך דכריתות דף כ"ו ע"א גבי הך דאלא מעתה ספק סוטה כו' ע"ש ברש"י ועי' בירושלמי פ"ח דכאן

ה"ב דבעי שם אם יש בסוטה דין שבועת ביטוי ע"ש ואליבא דר"מ דס"ל דמשביעין אותה גם על להבא ע"ש. וע' במש"כ בזה לעיל ובאמת כ"כ בח"א די"ל דלמ"ד בשבועות דף ל"ז ע"א דהכופר בפקדון שיש עליו עדים פטור מקרבן שבועה דס"ל דגבי סוטה שיש לה עדים במד"ה אינה נבדקת לא מחמת הך דסוטה דף ו' רק משום דליכא שבועה. וכן הדין גבי פקדון הנ"ל דכיון דמחויבת לשלם כעין דאמרינן בב"מ דף ל"ה ע"א כל לא ידענא פשיעותא היא חלה השבועה אף ששגגה כעת והנה עיין מש"כ תו"י נדרים דף כ"ג דהא דאמרינן יש תנאי בנדרים ואין תנאי בשבועות זה ר"ל כהך דהנודר בחרם ואמר כו' דבשבועות אין אומרים זה ובזה א"ש מ"ש הרא"ש בנדרים דף כ"ד ע"ב בד"ה אדעתא וכן מבואר בירושלמי כאן אך באמת זה רק היכא שאחרים משביעין אותו וכעין מש"כ הר"ן ז"ל בנדרים דף ס"ה ע"א ואף דבגמ' דילן בנדרים ובשבועות מדמה שבועה שנשבע בעצמו לשבועה שמשביעין אותו ב"ד י"ל דשם היתה השבועה לטובת עצמו ולכך שפיר צ"ל לאפוקי מקניא דרבא משא"כ כשהשבועה הוא רק גדר דין ותקנה לא מהני תנאי שבלבו לכ"ע וע' תוס' ב"מ דף ה' ע"ב ד"ה על ע"ש וא"כ לפי"ז גבי שבועת סוטה אף דנקרא מושבעת מפי עצמה מ"מ נ"מ שתהיה ג"כ בגדר שבועת הדיינים לענין דאדעתא דכהן קמשתבעת ונ"מ למש"כ דאף דכעת אינה יודעת כלום שזינתה מ"מ חלה השבועה וכמש"כ מטעם הדין דעכ"פ אסורה לבעלה ושפיר נבדקת ולכך צריך שם וכשיטת ר"ת הנ"ל וכן הך דין דאנקוטי חפצא הוא ג"כ כשהדיינין משביעין ולא שהוא נשבע בעצמו בב"ד. ונ"מ כך דהנה מבואר בשבועות דף כ"ט ע"ב דלכך אמר משה ע"ד המקום כי היכי דלא תהוי התרה כו' וע' בהך דיומא דף י"ט וע"ש בתוס' שבועות. אך הטעם כך דעיקר התרה הוא מטעם אדעתא דהכי כו' וכיון שנשבע ע"ד המקום לא שייך זה ועי' במש"כ הר"ן נדרים דף כ"ב ע"ב בשם גאון דמי שנשבע בנקיטת חפץ אין לו התרה והטעם דזה הוי כעין מש"כ דיש מין קדושה דאף דנפדה וחלה הקדושה על המעות מ"מ חוזר וקדוש וכעין הך דנדרים דף כ"ח ע"ב וע"ש בתו"י שכתבו דהוה כמו כלים של מקדש ע"ש וכן מבואר בגמ' דמנחות דף מ"ז ע"א דאף דנפדה מ"מ אינו יוצא לחולין לגמרי וע"ש בתוס' דף מ"ו ע"א וע"ש דף ע"ט ע"ב דמשמע שם ג"כ דלא מהני בהך קדושה תנאי ובהך דכריתות דף כ"ד ע"ב ע"ש. ה"ה כאן באנקוטי חפצא. אך באמת זה רק היכא דצריך ע"פ דין זה לאנקוטי חפצא אבל בל"ז לא ולכך לא ס"ל הך דינא דגאון שכ' הר"ן הנ"ל דלא מהני שאלה היכא דנשבע בנק"ח ע"ש. והנה כ"כ לעיל במש"כ רבינו ז"ל בהל' טומאת צרעת פ"ט ה"ב דאם הכהן הוא שוטה וסומך על דברי החכם מהני במה שאומר מה שהחכם אומר לו אבל אם הוא סומך על עצמו לא מהני עד שיהא בקי בכל הנגעים

ע"ש וכעין זה אמרינן בהך דקדושין דף כ"ב ע"ב דעבד קטן כבהמה דמי וקונה אותו בקריאה לבד ע"ש וע' ירוש' ע"ז פ"ד ה"ה גבי הך דבר קפרא דמצא טבעת של ע"ז והכה לעכו"ם שירוק עליו ולכאורה קשה הא מבואר שם במשנה דרקיקה לא הוה ביטול בע"ז וצ"ל דזה רק כשהעכו"ם בעצמו רקק משא"כ כאן שבר קפרא כפה אותו לרוק עליו הוה כעושה ע"ד ב"ק והוה ביטול וא"כ ה"נ י"ל גבי שבועת הדיינין דמשביעין אותו בלשון קדש כדי שתהיה השבועה על דעתם וכמש"כ וא"ש דברי רבינו וע' בירוש' רפ"ז דסוטה גבי שבועת סוטה דהוה מחלוקת אם צריך קרא שתהא מבינה לשון השבועה ע"ש:

הלכה טו

וכל מי שיתחייב כו' א"צ כו'. ראיה לזה מהך דאמרינן בסוטה דף ז' ודף י"ד דהאיום של סוטה הוא בשביל מחיקת השם או בשביל שחסה עליה התורה ואמאי לא נימא הטעם משום שבועה שמשביעין אותה וע"כ כמש"כ רבינו דהנשבע על טענת ספק א"צ איום:

פרק יב

הלכה א

אע"פ כו' אין לזה נקיון כו'. עי' בהך דנדרים דף י"ח ע"א דאף בשבועה דלהבא כמו שבועת ביטוי ג"כ יש בה הך דלא ינקה וע' שבועות דף מ"ו ע"ב דאיכא למימר כו'. אך שם י"ל משום דיכול לשאל על השבועה אך זה תליא בהך דרבא דף כ"ח ע"א גבי אכלה כולה אין נשאלין ע"ש ורבא לשיטתיה מהך דכתובות דף פ"ה שהקשה שם התוס' ולכך פסלה רבא לשבועה וכן מה דאמר שם בגמ' דף כ"א ב"ד של מעלה אין מנקין ר"ל דלא הצריכה אותו התורה קרבן על שבועת שוא וד"ה וע' ביומא דף פ"ו ע"א. והנה הראב"ד ז"ל כאן ס"ל דבתשובה עם מלקות שפיר מתכפר וכעין גבי חייבי כריתות שלקו ע' מכות דף כ"ג ע"ב ודף י"ג ע"ב. אך באמת י"ל דכונת רבינו כאן משום דאיכא עוד איסור דמוציא ש"ש לבטלה וע' בתמורה דף ד' וזה לא נתכפר במלקות כיון דעל זה ליכא מלקות וע' מש"כ רבינו ז"ל בפה"מ בנזיר על דף מ"ב גבי נזיר ששתה יין כו' דעונש שמים נשאר עליו אף לאחר שלקה ע"ש וכ"כ בזה בהל' תשובה וע' בהך דנדרים דף ז' ע"ב גבי מוציא ש"ש לבטלה דצריך נידוי ולקמן ה"ט וע' תוס' יבמות דף כ"ב ע"ב דאף אם עשה תשובה צריך לנדותו ע"ש וה"נ כן וע' במש"כ רבינו בפכ"ו דסנהדרין ה"ו. וא"כ לפ"ז נ"מ במושבע מפי אחרים אף שענה אמן דמ"מ לא הוציא ש"ש לבטלה ובזה א"ש מש"כ רבינו בהל' טוען פ"ב דצריך דוקא שיחזור לכשרותו ע"י תשובה ומלקות ע"ש וע' מש"כ הכ"מ על מש"כ רבינו בהל' עדות פי"ב ה"ד דדי במלקות ע"ש וזה משום דגבי שבועה

שאני שצריך גם תשובה עבור העשה הנ"ל. אך מהך דנדרים הנ"ל משמע דאף לגרום להוציא ש"ש לבטלה מוזהר ולכך צריך לנדותו אם לא נידוהו והוה כמו הך דאמרינן כאן דף ל"ט ודף מ"ז ע"ב שהשבועה חלה על שניהם ע"ש ברש"י ותוס' וא"כ י"ל דה"ה במושבע מפי אחרים:

הלכה ג

מי שנשבע בשמים כו'. עיין בהשגות וע' בהך דנזיר ד' ג' ע"ב בהך דמתפיס אינש במילתא דסמוך לו ע"ש וע"ש דף ס"ו ע"ב ברש"י ד"ה השמים:

וכן. הנשבע בנביא כו'. ע' עירובין דף י"ז ע"א דנשבע בתנ"ך וע' בהך דכריתות דף ח' ודף כ"ו דנשבע במעון. וע' קדושין דף ע"א ע"א דנשבע בהיכל ע"ש וע' נזיר דף ל"ב ע"ב היכל ד' ע"ש ברש"י ותוס' דזה לשון שבועה וע' כתובות דף כ"ז ע"ב דנשבע ג"כ במעון ושבת דף קכ"ז ונדרים דף ט' דנשבע בהעבודה ע"ש וע' בתוספתא חלה פ"א שנשבע בלבוש וציץ ע"ש והנה לפי שיטת רבינו דמחלק בין תורה לנביאים לגבי שבועה משום דשבועה הוא כנשבע במלך עצמו וזה רק נבואת משה וכמש"כ רבינו בס' המצות נמצא כך דכל דבר שהוא עצם הקדושה דאין קדושתו מסתלקת ממנו לעולם אז שפיר חלה בו שבועה וע' בהך דיבמות דף ו' ע"ב לא ממקדש אתה מתירא ר"ל דאין בו קדושה עצמית דאם נסתר פקעה ממנו הקדושה משום דלא נמשח בשמן המשחה משא"כ משכן וכלי שרת וכמש"כ התוס' יומא דף מ"ד ע"א. וע' שבועות דף ט"ז ע"ב ועי' בתוס' נזיר דף ג' ע"ב דבזרוע עוזו היינו תפילין משמע דזה הוה שבועה גמורה והוי כעין ס"ת לשיטת רבינו דהוא קדוש בעצם לא משום הדין וע' יומא דף ח' גבי היסח הדעת ע"ש ולכך י"ל ג"כ הך תוספתא דחלה הנ"ל דנשבע שם בציץ. וע' כאן דף ל"ח ע"ב דמבואר דגבי אנקוטי חפצא די בדיעבד בתפלין וע' ברכות דף כ"ד ע"א סד"א לבעי הנחה כס"ת ע"ש ובאמת בזה פליגי ר"פ ורבא בשבועות שם אם זה הוה בעצם קדושה או רק מחמת הדין. וזהו ג"כ כונת רש"י בתענית דף י"ג ע"א גבי ייסר עצמו בצלו משום הך דהרימותי ידי ר"ל כה"ג דיד הוה שבועה וע' סוטה דף י"ז בשכר כו' זכה לתפלין. וע' בהך דקדושין דף ט' ע"א גבי תגא דמלכא ע"ש וע' בתוספתא כאן ספ"ב דמ"מ בשבועת העדות אם השביע בתורה אין חייבין קרבן שבועה. והנה הר"א ז"ל כאן בהשגות מפרש דמיירי לענין נודר וגוילין הוי רק כמו דבר האסור וכמו יד. וע' בהך דשבת דף קט"ז ע"א דאזלא כתב אזלא קדושתיהו אך מ"מ יש איסור עליו גם אח"כ. וע' תוס' ערכין דף ו' ע"א גבי שם שלא במקומו ע"ש בתוס' והוה כעין חזה ושוק של שלמים כמש"כ הר"ן בנדרים דף י"א ודף י"ב. וע' תוספות נזיר דף כ"ב ע"א ד"ה מר זוטרא. וע' במה דפליגי בירושלמי פ"א דנדרים גבי אם מתפיס

בולד חטאת אם מיקרי מתפיס בדבר האסור או בדבר הנדור משום דהקדושה כבר פקעה דאין מועלין בה רק דהוה כמו דבר האסור כמו דיליף בהך דבכורות דף ט"ז ע"א מקרא דטמאים ע"ש ובירוש' שם נקט על דעתין דרבנן נשנה כעזרה ונ"ל דט"ס הוא וצ"ל כעורה ור"ל כעורות קדשים ומשום דיש בזה כמה סתירות אם הך דמועלין בעורות הוה משום קדושה עצמית או מחמת הקרבן ע' בהך דזבחים דף מ"ג ע"א דמה מתיר ושם דף ק"ג ע"א אבל עור תפיס ע"ש ברש"י ד"ה אלא וברש"י חולין דף קט"ז ע"ב ד"ה הרי בסה"ד ע"ש דלא חלה קדושה על עורות ושם דף קי"ז בתוס' ד"ה הוא ע"ש וכ"מ בזה והעיקר דהעור קדוש רק בגדר כמו דאמרינן בחולין דף קכ"ט ע"א כששימש מעשה עץ שימש ר"ל לא דחלה עליו הקדושה בפ"ע רק דהוא מחמת דכל הבהמה קדושה וכן כל ידות כך כמו שאמרו שם גבי חיבורי אוכלים ע"ש ולכך אם התפיס בעור בלבד תליא בהך דמתפיס בולד חטאת וה"ה קלף של ס"ת הקדושה ג"כ בגדר זה רק מעשה עץ ולכך אזלא כתב אזלא קדושה ואף דצריכים גניזה דלא גרע ממקק ומס"ת שבלה דצריך גניזה כמבואר שם דף קט"ו ע"א ודף צ' ע"א במשנה ובב"ב דף כ' ע"א גבי ס"ת שבלה וכ"מ. מ"מ אין בו קדושה ולא כשיטת התוס' מגילה דף ל"ב ע"א ע"ש בד"ה הגליונים וע' מש"כ רבינו בהל' תפלין פ"ה ה"א ע"ש דגם מן הגליונים אסור לכתוב מזוזה וע' מו"ק דף כ"ו ע"א גבי הרואה ס"ת שנקרע ובירוש' שם אמר דה"ה בנשרף דצריך לקרוע גם על הגויל הרי חזינן דהגויל יש בו קדושה בפ"ע דאל"כ היך קורעין הא אזלא כתב וגם למה לא יצא בקריע' אחת כמו גבי מקדש וירושלים וע"ש דף כ"ז ע"ב וצ"ל דשם הגויל נשרף תחילה ע' בע"ז דף י"ח ע"א גבי הך דרחב"ת. וע' בהך דב"ב דף קנ"א ע"א בהך בעיא אם ס"ת אקרי נכסי ועי' חולין דף קל"א ע"א גבי ט' נכסי בהן וזה הטעם דסנהדרין דף קי"ג גבי עיר הנדחת דאין שורפין משום דלא הוה שלשה וע"ש ברש"י. אבל אזכרות ס"ל להראב"ד דזה הוה כמו קדושת הגוף דגוף האזכרה יש בה קדושה אף שלא מחמת ס"ת ולכך ס"ל להתוס' מנחות דף מ"ב ע"א דאזכרות צריך לכתוב בפירוש לשמן דהיינו לשם האזכרה אבל לשם ס"ת א"צ דסתמא לשמה קאי וגם לא לשם אזכרה של ס"ת דזה ג"כ סתמא לשמה קאי רק לשם אזכרה. וע' בהך דסוכה דף מ"ד ע"א גבי ערבה שבלולב דאין יוצא בה לשם ערבה ושם בע"ב. וזה בעצם נ"מ בין שמות המיוחדים לשאר שמות אף שאינם נמחקים דזה הוה בגדר קדושה וזה גדר איסור וע' בהך דערובין דף י"ח ע"ב מיום שחרב ביהמ"ק כו' בשתי אותיות ע"ש ברש"י וזה משום דזה ג"כ אינה קדושה רק איסור וע' סוטה דף ל"ח ע"א ד"ה או אינו כו' מה דפליגי על ר"ה גבי כינוי דרק שם בן ד' ע"ש ושם דף כ"ד ע"ב דס"ל דאהי' הוה ג"כ רק כינוי וע"ש דף י' ע"א דדבר היוצא משם בן ד' אותיות אסור

למוחקו וא"ש מ"ש שם התוס' משלום ומש"כ הרא"ש על הך דשלמה דשבועות דף ל"ה ע"ב ע"ש ועי' יומא דף פ"ד ע"א גבי מה דנקט שם דלכתוב אמשכא כו' ולא כתב שם בן ד' בפירוש וע' ב"ב דף ע"ג ע"א גבי הך דאלוותא. וע' מש"כ לקמן בהל' נדרים פ"ב הי"א גבי חרמי כהנים ע"ש וע' תוס' גיטין דף ל"ב ע"ב גבי דלא מהני ביטול לס"ת בד"ה ר"ש ע"ש. ונ"מ אם י"ל דמהני בה שאלה לחכם. אך י"ל דהוה כמו דאתא ליד גזבר כמבואר בנדרים דף נ"ט וכ"מ בתוס':

הלכה ו

עבד שנשבע כו'. ע' בהשגות. אך רבינו ס"ל שיש ג' דינים. דשבועה לא חלה כלל בעבד כיון שהוא איסור גברא וע' נזיר דף ס"א ע"א ובשבועות דף כ' ע"א גבי איסר ע"ש. ובנדרים דבר שיש בו עינוי לא חל ושאין בו עינוי חל ואינו יכול לכוף וגבי נזירות חל רק שיכול לכוף. וע"ש בירוש' דמ"מ הנזירות לא בטלה מעליו אף בזמן שהוא עבד:

הלכה ז

קטנים שנשבעו כו'. ע' בנדה דף מ"ו מה דאמר שם שהשוה הכתוב קטן לגדול לזדון שבועה ע"ש וקאי אמופלא סמוך לאיש. משמע דכמו דנדרו נדר ה"נ שבועתו שבועה רק לגבי קרבן ס"ל שם דפטור וזה תליא אם קרבן הוה גדר עונש או לא ע' במה דפליגי בהל' נזירות רבינו והראב"ד ז"ל בפ"ב הי"ג ע"ש ואזלי לשיטתיהו בהל' שגגה גבי שפחה חרופה אם קטן חייב קרבן וכ"כ בזה. גם י"ל דהך יכול יהיו חייבין על הקדשו קרבן ר"ל אם הקדיש קדשים ושחטן אחר בחוץ אם חייב משום שחוטי חוץ וזה הוה מחלוקת בירוש' פ"א דתרומות סה"ב. וע' בהך דתרומה דף ב' ע"ב גבי קטן מהו שימיר ר"ל דכיון דקי"ל דתמורת טעות הוה תמורה ע"כ הקדושה דתמורה לאו משום נדרו דהא לא מהני שאלה כמש"כ רבינו בהל' נדרים פ"ד ה"ז. רק הוה בגדר עונש וקטן לאו בר עונשין לזה תליא בהך דר"ה בנדה שם. וע' בירוש' כאן פ"ג דממעט בהל' ו' מקרא דלכל אשר יבטא פרט לקטן ור"ל אף מופלא סמוך לאיש. ובתוספתא כאן פ"ב ממעט משביע את הקטנים מן ק"ש העדות מחמת דאין הגדתם מועלת ותיפוק ליה דלאו בר שבועה הוא. וע"כ צ"ל דמיירי במופלא סמוך לאיש וממעט מקרבן וע' במה דפליגי רבינו והראב"ד ז"ל בהל' שכירות פי"א ה"ו גבי שכיר קטן אם מוסרים לו שבועה וע' במש"כ רבינו פ"ח מהל' גזילה הי"א אפילו הגזלן קטן אף דא"א גזל הגר לכהנים בלא שבועה וע' בירוש' מעש"ש פ"ד ה"ד אבל להביא קרבן שבועה כ"ע מודו עד שיביא שתי שערות וי"ל דר"ל דנשבע הקטן. דליכא למימר דהגזילה של קטן דהא מבואר בתוס' סנהדרין ס"ח ע"ב דחייב קרבן גם י"ל דר"ל אם גזל כשהיה קטן ונשבע אח"כ כשהיה גדול וכעין הך דב"ק דף ק"ו ע"ב

וע' מש"כ רבינו בהל' שכירות פ"ב ה"ז גבי קטן שהפקיד דאף דהגדול חייב שבועת השומרים מ"מ פסק רבינו פ"ד מהל' גניבה ה"ט דמכפל פטור ע"ש. וה"נ י"ל להיפך דאם היה הנפקד קטן או הגזלן קטן. אף שנשבע כשהגדיל מ"מ פטור מקרבן שבועה. וכן הך דאמרינן כאן דף ל"ח ע"ב אין משביעין את הקטן ר"ל כה"ג אף אם הוא מופלא סמוך לאיש ולכך לא נקט חרש ושוטה דזה פשיטא ע' בדברי רבינו ספ"ה מהל' טוען ובתוס' פ"ה דכאן:

הלכה ח

צריך להזהר כו'. כן מבואר בהך דסוכה דף מ"ו ע"ב ע"ש. וע' בהך דכתובות דף מ"ז ע"א ברש"י ד"ה בנעוריה דבלא קרא הוה מוקי לה בקטנה ושם בפרשה חשוב ג"כ שבועה וש"מ דחלה. וע' בר"ש מס' טהרות פ"ה מ"ט מה שהביא בשם תוספתא גבי קרבן על שפחתו העברית ע"ש וכ"כ בזה:

הלכה י

בד"א כו' ע' תוס' יבמות דף כ"ב ע"ב דתשובה לא מהני לזה וע' מש"כ רבינו בפכ"ו מהל' סנהדרין ה"ו ע"ש. אך נ"מ בין היכא דהנדוי הוא משום קנס או משום כפרה ע' בהך דיבמות דף ל"ז ע"א גבי הך דערוקא מסתייה ומש"כ הראב"ד ז"ל בהל' גירושין פי"א הכ"ד ע"ש בה"ה:

הלכה יא

אלא אפילו להזכיר כו'. והנה לא ביאר רבינו אם ר"ל דוקא שמות המיוחדין או כל שם שאינו נמחק והנה מלשון הגמ' בהך דסנהדרין דף נ"ו דאמר שם ואימא עד דעביד תרתי משמע דגבי מגדף לדידן ליכא מוציא ש"ש לבטלה וצ"ל משום דלשיטת רבינו בהל' עכו"ם השם שבו מגדף א"צ שם המיוחד רק שם שאינו נמחק וא"כ בזה ליכא מוציא ש"ש לבטלה דהשם שגידף י"ל דמיירי שהזכירו לצורך. וע' בתמורה דף ג' ע"ב דגבי מקלל חבירו בשם איכא תרתי. ואף דרבינו ס"ל בסוף הל' סנהדרין דחייב מלקות אף על הכינוים שנמחקים. אך י"ל דהך דשם הוא רק למ"ד דיליף מלקות מהך דאם לא תשמור והפלא כו' דשם כתיב רק שם המיוחד משום דס"ל דמלא תקלל הוה כמו לאו שאין בו מעשה וזה תליא בהך מחלוקת דר"י ור"ל בסנהדרין דף ס"ה ודף ס"ג אם דבור הוה כמעשה וע' בהך דשבועות דף כ' בהך דר"ע ורבנן ובירוש' שם והנה כ"כ בה' ע"ז דרבינו ז"ל ס"ל דלענין מלקות הוה גם דבור מעשה ע"ש בספ"ה ולכך מחייב מלקות על כל הכינוין וא"ש. ועי' רש"י סנהדרין דף מ"ד ע"א ד"ה שמא ומכות דף כ"ג ע"ב ד"ה ושאילת שלום ע"ש. וע' בנדרים דף י' ע"א ועיין בסנהדרין דף ס' ע"א גבי ענלון

כו' בכינוי וכמש"כ רבינו בהל' סנהדרין פכ"ו ה"ג דכינוי של הכותים ג"כ כן וע"ש דף ל"ט ע"ב כמתוקנים שבהם כו' וע' בהך דקדושין דף ס"ו ע"א גבי הקים להם בציץ ע"ש והנה רבינו ז"ל לא כתב כאן הך דאת ד' אלקיך המבואר בסנהדרין ובתמורה דזהו אזהרה למוציא ש"ש לבטלה רק יליף מהך דליראה. וע' בס' המצות לרבינו מ"ע ד' דנראה דס"ל דלמסקנא חזר מזה הטעם. ועי' בירוש' סנהדרין פ"ז הי"ד דיליף אזהרה למקלל אביו מן עשה דתיראו ע"ש והנה נ"מ לגבי בן נח אם מוזהר ע"ז ע' בהך דסנהדרין דף נ"ו ע"ב שתהא מוראי עליכם ע"ש אבל אם נילף מן הך דליראה י"ל דלגבי ב"נ לא שייך זה כמו מקלל חבירו דליכא בב"נ כמבואר בסנהדרין דף ע"ה ומכות דף ח' ע"ב וע' במס' סופרים ספ"ד מבואר כשיטת רבינו וט"ס שם. וגם לשיטת רבינו י"ל דמוציא ש"ש לבטלה הוה גדר לאו. ונ"מ למה דמוכח בכ"מ דלא גזרינן משום איסור ע' תוס' מנחות דף ס"ח ודף ה' וכ"מ. וגבי מוציא ש"ש לבטלה גזרינן כמבואר בנדרים דף י' ע"א גבי הך דר"ש ע"ש וע' תו"י יומא דף ל"ט ע"א מ"ש מן הך דגורלות ע"ש:

הלכה יב

אע"פ כו' אין נזקקין כו' ע' בהשגות. וכן כתב רבינו לקמן בסוף הל' נדרים ע"ש. והטעם דגבי שבועה דהוא איסור גברא ולא חל האיסור על שום דבר לא שייך לומר כאילו בנה במה דהאיסור הוא השבועה ולא דבר אחר ולכך קי"ל דלא מהני מתפיס בשבועה ע' שבועות דף כ' וברי"ן שם. וע' נדרים דף כ"ח דלר"א דהוה מחלוקת ב"ש וב"ה אם יש שאלה בשבועה. ועי' ירוש' ריש פי"א דנדרים דהוה מחלוקת דר"י ור"ל אם יש שאלה והפרה בשבועה וע' נדרים דף כ"ב ע"ב בר"ן וכ"כ בזה. דהיינו כגון דרך חרטה דזה הוי כמו גדר תנאי ומעשה בדבר אחד דהשבועה היינו האיסור והדבר הוא עצם אחד וזהו ג"כ כוונת הגמ' ב"ק דף ק"י ע"ב גבי חטאת שמתו בעליה הילכתא גמירא ומה תירוץ הוא זה. אך ר"ל דזה הוה כמו דבר אחד וממילא הוא וע' בהך דקדושין דף כ"ג ע"ב גבי קנה עבד קנה רבו ע"ש ברא"ש דזה דבר אחד וא"א לחלקם וע' בתוס' כתובות דף נ"ו ע"ב ואכמ"ל. וע' תוס' ב"ב דף ק"כ ע"ב ד"ה דתנן דזה הוה בגדר מחשבה ע"ש ועי' בהך דעירובין ד' ל' ע"ב בתוס' ד"ה ולפרוש מש"כ שם בסוף הדבור גבי הקדשות דהא יכול לשאול עליו. אך לפי שיטת רבינו בסוף ה' נדרים דבנדרי הקדשות אין מצוה לשאול ע"ש גם י"ל דר"א לשיטתו בערכין ד' כ"ג דאין שאלה בהקדש. ועי' בירוש' בערובין שם דאמר שם ואין אדם נשאל על הקדשו וע"ש בגמרא בע"א מה דמחלקים בין שבועה לנדר ובאמת אין הפי' שם כשיטת רש"י רק דנ"מ בין איסור חפצא לאיסור גברא דכיון דהאיסור על החפץ א"א לערב בו דלא הוה שם דירתו דאין שם אוכל עליו לדידיה: